

Днес в броя

Първо градско състезание за педагози в София организира Българската асоциация „Спорт за учаци“

Министър Красимир Вълчев към медалистите от международните олимпиади по природни науки през 2025 г.: „Гордост е да видим, че сте развели българския флаг на толкова места по света. Знаем, че зад вашите постижения стоят много всекидневна работа и упоритост“

Борис Яначков от Института по металознание, съоръжения и технологии към БАН за участието си в 74-тото издание на срещата на Нобелови лауреати с млади учени в Линдау, Германия: „Това събитие ми помогна да разбера, че навсякъде човек трябва да се бори, за да постигне целите си“

АЗ·БУКИ

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Брой 38 (1733) 25 септември – 1 октомври 2025 г. Година XXXIII. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,90 лв. / 0,97€

Снимка НАТФИЗ

Четвъртокурсниците от специалността „Актьорство за куклен театър“ в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ с художествен ръководител доц. Боряна Георгиева ще представят предпремиерно на 27 септември в Стара Загора бродуейския мюзикъл „Аз те обичам, ти си върхът... а сега, промени се“ от Джо ди Пьетро

Продължава подкрепата за обещаващи учени

Държавата ще продължи да подкрепя развитието на научния потенциал на страната чрез второ издание на Националната научна програма „ПЕТЪР БЕРОН. Наука и иновации с Европа – 2025“. Това предвижда публикуваният за обществено обсъждане проект на Решение на Министерския съвет за одобряване на Програмата. Общата ѝ цел е привличане в България на перспективни учени с международно признати научни резултати и подпомагане на тяхната бърза реинтеграция и кариерно развитие в българските висши училища и научни организации. Ще се насърчава и подпомага интензивната изследователска дейност на учението по оригинални и конкурентни теми, без да се ограничават научните области на изследванията.

В мотивите към предложението се подчертава, че първото издание на Програмата от 2018 до края на 2025 г. е било успешно, като се е превърнало в ефективна мярка срещу емиграцията на учени и иноватори от България и за привличане и подкрепа на учени с международно признание, което спомага за повишаването на научната конкурентоспособност на страната.

Срокът на новата програма е 31 декември 2033 г., а общият бюджет – 13 616 000 лв./6 961 750,25 евро). За първата година – 2026-а, са предвидени до 2 016 000 лв./1 030 764,43 евро, а през следващите – по до 2,9 млн. лв./1,482 млн. евро. Финансирането на дейностите по нея се извършва чрез бюджета на МОН в рамките на годишно разчетените средства за обезпечаване на Националната стратегия за развитие на научните изследвания.

Проектите, сключени през първата година на Програмата, финансират месечно възнаграждение от 6800 лв./3476,78 евро (с включени осигурителни вноски на работодателя); до 700 лв./357,90 евро месечно семейни помощи, изплащани към възнаграждението, ако изследователят е придружен от семейство със зависимо/и (отглеждано/и) от него дете/деца; до 700 лв./357,90 евро месечно средства за мобилност, като тук се включват и разходите за първоначалното пристигане на изследователя.

На стр. 2

Разработват 200 нови учебни програми

Създават и банка от задачи и казуси за външно оценяване по процедура „Подобряване на качеството на общото образование чрез ефективно прилагане на компетентностен модел“

Разработване и апробиране на 200 нови учебни програми за общообразователна подготовка и на дескриптори (описание на нивото на придобитите от ученика компетентности по учебен предмет за определен клас, които отговарят на съответната оценка от скалата за оценяване в училищното образование) за целите на вътрешното оценяване по учебни предмети и класове и в подкрепа на прилагането на формиращо оценяване. Това е заложено в една от дейностите по процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ „Подобряване на качеството на общото образование чрез ефективно прилагане на компетентностен модел“.

„Разработените учебни програми и де-

скриптори към тях следва да бъдат одобрени от министъра на образованието и науката в рамките на периода на изпълнение на проекта“, пише в условията за кандидатстване по процедурата, публикувани на страницата на ИА „Програма образование“.

Разработването на учебни програми и дескриптори трябва да бъде предшествано от разработване на методически пакети. Първият трябва да включва рамкови изисквания за създаване на нови учебни програми за общообразователна подготовка в отделните етапи, насоки за апробирането им и карти за отразяване на резултатите от апробирането на елементи от учебните програми по отношение на възможности за прилагане на методи, интегрални връзки и практи-

ческа насоченост. Необходимо е да има и методически пакет с рамкови изисквания за създаване на дескриптори за измерване на равнищата на постигане на заложените в учебните програми очаквани резултати, насоки за апробирането им и карти за отразяване на резултатите от апробирането на дескрипторите.

В друга от дейностите е заложено създаване на банка от задачи и казуси за вътрешно оценяване. Предвижда се да бъдат създадени минимум 18 000 задачи и казуси за вътрешно оценяване и за прилагане на дескрипторите, както и минимум 13 510 задачи и казуси за прилагане на дескрипторите. Те ще бъдат оценени от експерти.

На стр. 2

Продължават...

От стр. 1

Предвидени са и до 1200 лв./613,55 евро месечно за разходи, свързани с научни дейности), включително и за научното управление (до 600 лв./306,78 евро месечно) по проекта; до 600 лв./306,78 евро месечно за базовата организация, от които до 500 лв./255,65 евро месечно за административно управление и институционални разходи, и до 100 лв./51,13 евро месечно за одит. В случай че не се използват семейни помощи за отглеждане на дете/деца, сумата, предвидена за тях, се добавя към разходите, свързани с научната дейност (материали, консумативи). Така общите разходи за договор, сключен през първата година на Програмата, могат да достигнат 10 000 лв./5112,92 евро на месец, или 240 000 лв./122 710,05 евро за съответния проект. Общите разходи за договори, сключени през следващите години на Програмата, пък могат да нараснат до 14 375 лв./7349,82 евро месечно, или общо до 345 000 лв./176 395,70 евро.

Програмата „ПЕТЪР БЕРОН. НИЕ“ отново ще се изпълнява на конкурсен принцип от Фонд „Научни изследвания“, като се наблюдава и координира от МОН. Ще се финансират проекти в различни научни области за всяка конкурсна сесия. **АЗ-БУКИ**

Разработват 200 нови...

От стр. 1

Заложено е и създаването на банка от задачи и казуси за външно оценяване по различни учебни предмети. За целта ще бъдат обучени минимум 450 специалисти. Очаква се след експертна оценка да бъдат създадени и одобрени минимум 300 пакета със задачи или казуси със симулация по тема с общ източник на информация; минимум 400 пакета със задачи или казуси, които интегрират знания от различни предмети за тест на хартия или в електронен формат и минимум 10 400 традиционни задачи/казуси по предмети и по класове, за които се провеждат национално външно оценяване и държавни зрелостни изпити. Ще бъде направено и апробиране на задачи или казуси за външни оценявания на извадков принцип с минимум 300 ученици от включените в проекта училища.

По Процедурата се предвижда в над 1400 училища да бъде разработен и изпълнен Методически план за развитие на ключови компетентности. Той трябва да включва идентифициране на потребностите, образователния етап, в който ще се работи, броя и конкретните паралелки, които ще бъдат обхванати, последващи дейности на ниво преподаване, методи, съвместни наблюдения. В плана влизат и броят и конкретните ключови компетентности, за които се разработва той, наборът от дейности, които ще се прилагат за всяка от ключовите компетентности, включително броят на образователните ресурси по видове (компетентностно базирани ресурси, ресурси за преподаване в STEM среда, за провеждане на интердисциплинарни уроци, на съвместни уроци и др.), които ще бъдат разработени и въведени в преподаването на ученици през всяка една от учебните години, както и обосновка за включване на конкретните паралелки и избора на дейности.

По Процедурата ще бъдат организирани и обучения на учители за придобиване на умения за преподаване в STEM центровете, които се изграждат по Националния план за възстановяване и устойчивост. С оглед осигуряване на пълна синергия с инвестицията по Плана в рамките на процедурата ще бъдат разработени обучително съдържание и материали за използване в изградените STEM центрове в училищата по Инвестиция 1 „STEM центрове и иновации в образованието“. Разработеното обучително съдържание ще бъде въведено в преподаването и обучението на ученици в STEM среда в рамките на настоящата процедура, пише в Насоките.

Една от дейностите е насочена към прилагане на концепцията за споделяне на ресурси и изграждане на професионални учещи се общности. Това може да стане чрез провеждане на срещи на училищата и чрез валидиране на разработените учебни и дидактически материали, образователни ресурси и др. и организиране издаването на сборници.

Процедурата „Подобряване на качеството на общото образование чрез ефективно прилагане на компетентностен модел“ е с общ размер на безвъзмездната финансова помощ от 166 685 431 лв. Основната ѝ цел е подкрепа на образователния процес за развитие на ключови компетентности във всички образователни етапи от училищното образование чрез насърчаване на използването на различни подходи, инструменти и среди за преподаване и учене.

Крайният срок за представяне на проектно предложение е 17,30 ч. на 1 декември 2025 г. чрез Информационната система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България (ИСУН). **АЗ-БУКИ**

Снимка Лилия Йотова

Юбилейното, десето издание на Европейската седмица на спорта #BeActive бе открито в зала „Асикс Арена“ в София. Стотици деца и млади хора се включиха в спортния панаир, по време на който над 30 спортни федерации и клубове представиха дейността си чрез демонстрации и информационни щандове

Учители в действие

Българската асоциация „Спорт за учачи“ организира първо градско състезание за столични педагози

На първите Световни учителски игри България участва с два отбора

Снимка Община Бургас

Стела МАРИНОВА

Първото градско състезание „Учители в действие“ дава възможност на столичните педагози да излязат от класната стая и да се забавляват, докато спортуват. То ще се проведе на 3 и 4 октомври (петък и събота) в Националната спортна академия „Васил Левски“ (НСА). Организатор на спортната проява е Българската асоциация „Спорт за учачи“ (БАСУ) в партньорство с НСА и Столична община.

„Учители в действие“ е не само за учителите по физическо възпитание, а за всички столични педагози, които искат да се включат и да бъдат активни. Ще се получи градско състезание, което включва комбинация от популярни и достъпни спортове“, казва пред „Аз-буки“ председателят на БАСУ Мариана Борукова.

Педагозите могат да демонстрират уменията си по плажен волейбол, 3x3 баскетбол, лека атлетика, петанк и бадминтон. Учителите ще се състезават в отбори, които трябва да бъдат от трима до петима души.

Не е задължително в даден тим да участват представители на едно и също училище. Могат да бъдат и приятели от различни школи. Всеки отбор трябва да се включи в три от петте спорта.

Участието в градското състезание „Учители в действие“ е напълно безплатно. Регистрацията на отборите е онлайн чрез гугъл формуляр и е отворена до 30 септември.

Борукова обяснява, че е имала запитвания за участие от учители от страната. Тях съветва да напишат проект към общината и да реализират подобни събития.

„Искам във всеки град да се активират на местно ниво и да се възползват от възможностите, които им предоставя местната власт, и да проведат игри“, допълва председателят на БАСУ.

Проектът е по програма „Спорт за всички“ към Столична община. Той е вдъхновен от участие на учители по физическо възпитание и спорт от София на първите Световни игри за учители през 2025 г., които се провеждат във Франция. На форума България се включва с два отбора

– по един от София и Бургас, чието участие е подкрепено от местната управа.

„Използвах модела, за да направя проект на Българската асоциация „Спорт за учачи“ към Столична община. БАСУ трябва да участва в повече проекти и програми, за да дава повече възможности на учителите и учениците в България, а не да разчита само на средства от ММС и МОН“, смята председателят на Асоциацията.

Характерното за провеждането на такъв тип състезания е и образователната част. „Учителите трябва да се учат през целия си живот, да се самоусъвършенстват. Искам чрез забавата да им представя и нови модели на спортни събития. Ще опитам да ги запала да бъдат по-иновативни“, допълва Борукова. Тя ще представи две нови игри, които са демонстрирани по време на проекта във Франция.

Ще бъде проведено и анкетно проучване за установяване нагласите на учителите за възможностите за традиционно провеждане на подобни събития. Така ще се получи и обратна връзка от учителите за спортния форум.

120 училищни STEM центъра се изграждат в област Благоевград

Министър Вълчев откри новата академична година в Югозападния университет

В 120 образователни институции в Благоевградска област се изгражда училищна STEM среда. Министърът на образованието и науката Красимир Вълчев откри нов център в Професионалната гимназия по туризъм и лека промишленост „Гоце Делчев“ в Благоевград, съобщава Пресцентърът на МОН.

Изграждането на новата технологична среда е финансирано с 252 000 лева по Националния план за възстановяване и устойчивост, като тя обединява направленията „Дизайн и 3D прототипиране“ и „Математика и информатика“. Изградени са 28 работни станции с компютри за учениците, графични дисплеи и интерактивна дъска със сензорен екран и множество елементи, които улесняват учебния процес. Всичко това ще позволи на учениците да разработват свои дизайнерски проекти.

В новосъздаденото пространство ще има часове по математика, биология и здравно образование, химия и опазване на околната среда. Ще се провежда и учебната практика по професионалните предметни дисциплини, обясни директорът на гимназията Димитрина Иванова.

„Искаме не просто да научим учениците да работят с техника, а да разбират взаимодействията, да ги осмислят и да правят функционални връзки. Това ще насърчат и новите STEM центрове“, каза министър Красимир Вълчев.

По думите му STEM средата е стимул за насърчаване интереса към математика и природни науки, но и за разгръщане на професионалното образование.

„Създават се много по-добри условия, има много повече ресурси да се онагледят различни теми и понятия“, отбеляза просветният министър.

Образователният министър се запозна с дейностите по изграждане на нов STEM център в Националната хуманитарна гимназия „Св. св.

Министър Красимир Вълчев участва в училищния подкаст на ПГ по туризъм и лека промишленост „Гоце Делчев“ в Благоевград

Кирил и Методий“ в града заедно с областния управител Георги Динев и началника на Регионалното управление на образованието Ивайло Златанов. Ремонтните дейности вече са приключили и кабинетите могат да приемат ученици, очаква се само доставка на софтуерни продукти за устройствата в него.

По-рано през деня министър Вълчев откри новата академична година в Югозападния университет „Неофит Рилски“, който отбелязва 50 години от своето създаване.

„Вие имате важно място и значение за региона, но и за системата на българското висше образование в редица области. Продължавайте да утвърждавате изследователския профил на Университета и работете за имиджа му като училище, в което висшето образование се случва с много усилия от страна на преподавателите и студентите“, обърна се министър Красимир Вълчев към академичната общност на Югозападния университет.

Тази година първокурсниците във висшето училище са над 1000. Министър Вълчев пожела на тях и на останалите студенти да бъдат

мотивирани, да учат упорито и целогодишно, защото истинското учене е това, което се случва всекидневно. Той изтъкна, че в ерата на изкуствения интелект все така важни ще бъдат уменията на отделния човек, които се придобиват в училището и в университета.

„Учете не просто заради дипломата. Учете, за да бъдете знаещи, можете хора, за да изградите умения, които изкуственият интелект ще мултиплицира“, обърна се министър Вълчев към студентите.

Той пожела на преподавателите да бъдат здрави, да успяват да мотивират студентите и да се чувстват подкрепени. Министърът благодари на всички, които подкрепят Университета, и изтъкна колко важна е местната общност за развитието на града.

По-късно министър Вълчев проведе среща с над 100 учители и директори от региона на Благоевград, на която присъства и кметът на общината Методи Байкушев. Обсъдени бяха промените в образователната система, план-приемът и приоритетите в приобщаващото образование и др. **АЗБУКИ**

Снимка Пресцентър на МОН

Кампания на Института за български език – БАН, и в. „Аз-буки“

Анкетата не може да бъде достъпена

Ивелина СТОЯНОВА*

Получаваме имейл с молба да попълним анкетата по даден въпрос. Имейлът завършва с: *Анкетата може да бъде достъпена на предоставения линк. Може ли наистина анкетата да бъде достъпена?*

Тази конструкция се използва най-вече във връзка с информационно съдържание – например регистрационни форми, данни, които можем да ползваме онлайн и които може да изискват парола, електронен подпис и т.н. Срещаме обаче и други изрази: *сгради, които могат да бъдат достъпни от хора - уверждения; нещери, които могат да бъдат достъпни само по определени маршрути; върхове, които не могат да бъдат достъпни от неопитни планинари.*

Използваните форми *бъде достъпна / бъдат достъпни* са форми за страдателен залог от предполагаемия глагол *достъпя*. Можем да си обясним какво би могло да е значението на този глагол като словообразователно свързан със съществителното *достъп* и прилагателното *достъпен*. Структурата му също е аналогична на други глаголи в българския език, тъй като можем да отделим корена *-стъп-*, появяващ се в глаголи като *постъпя, пристъпя, претъпя, отстъпя, настъпя*, както и представката *до-*, която също е често срещана при образуване на нови глаголи – *допъля, докарам, докажа, дотегна, достигна*. Проблемът в случая обаче е, че в българския книжовен език не съществува глагол от свършен вид *достъпя*, нито негово съответствие от несвършен вид *достъпвам*.

Имаме прилагателно име *достъпен* със значение 'до който може лесно да се достигне; който е предоставен на някого, който е на разположение на някого' (Речник на българския език онлайн). Формите на прилагателното са: *достъпен, достъпна, достъпно, достъпни*.

Ето защо анкетата не може да бъде *достъпена* (тъй като глагол *достъпя* не съществува), но *анкетата е достъпна* или *може да бъде намерена на предоставения линк*.

Д-р Ивелина Стоянова е главен асистент в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ към Българската академия на науките.

С европейски средства ще се финансират образователни маршрути за иновативно учене

Училищата в България ще могат да се включат в образователни маршрути чрез проект с европейско съфинансиране „Образователни маршрути за иновативно учене извън училище“ на Програма „Образование“ 2021 – 2027 г. Това съобщи заместник-министърът на образованието и науката Наталия Михалевска на форума „Чудесата на България – образователни маршрути“, съобщава Пресцентърът на МОН. Тя отбелязва, че това е една от най-предпочитаните програми от училищата.

„Това е програма на живи класни стаи. Тя цели образование и опознаване на културно-историческото богатство на България“, отбелязва зам.-министър Михалевска.

По думите ѝ съвременните хора имат различно мислене и интерактивно обучение може да задържи вниманието им.

До момента учениците от българските и от неделните училища имат възможност да опознават исторически и културни паметници, музеи и природни забележителности в рамките на Националната програма „България – образователни маршрути“. Около 40 000 деца са участвали

в Програмата, която се осъществява от 2023 г. насам.

Образователните маршрути включват обекти по тематични направления – история и археология; география и икономика; природни науки и екология; изкуства, архитектура и литература; етнография, фолклор и занаяти.

През тази година са одобрени и финансирани проектите на 671 училища в България на обща стойност 13 406 179 лв.

При посещенията на място по избраните образователни маршрути училището може да осигури обучителна беседа, познавателни материали, презентации, демонстрации и други.

В Кюстендил зам.-министър Михалевска присъства на урок по родолюбие с над 80 ученици от IV до VII клас. Тя призова учениците да участват и в другата програма на МОН – „Неразказаните истории на българите“. В нея те могат да изследват и разказват за хора, с които се гордеят и които имат заслуги за развитието на техния роден край или на държавата, в която живеят. **АЗБУКИ**

Сто ученици от Бургас се включват в „Прочети ми приказка“

Донка ТЪНКОШИЕВА

Сто ученици от Бургас получиха грамоти и ваучери за закупуване на книги или учебни пособия от Община Бургас за участието си в третото издание на образователната програма „Прочети ми приказка“. Наградите бяха връчени от кмета на морския град Димитър Николов на церемония в двора на Дома на културата.

„Искам да ви благодаря за това, че през лятото отделихте от свободното си време, за да четете приказки на нашите малчугани. Така не само им подарихте радост, но и упразнихте нашия език, обогатявайки собствената си култура“, обърна се кметът Николов към доброволците.

През 2025 г. в инициативата се включиха ученици от VII до XI клас на бургаските училища, като най-активни бяха възпитаниците на ППМГ „Акад. Никола Обрешков“ и ПГРЕ „Георги С. Раковски“. Те четяха приказки в дворовете на детските градини, а произведенията бяха подбрани според възрастта на слушателите и предоставени от домакините. Четенията се провеждаха под ръководството на учители.

С инициативата Община Бургас цели да насърчи интереса на най-малките към приказките. Програмата подпомага развитието на умения за слушане, въображение и емоционална интелигентност у децата в предучилищна възраст.

Отличия за медалистите по природни науки

Националните олимпийски отбори се завърнаха с 39 медала от най-престижните състезания в света

Стела МАРИНОВА

Българските ученици, спечелили медали от международните олимпиади по природни науки през 2025 г., бяха отличени от министър-председателя Росен Желязков на церемония в Министерския съвет. На нея присъстваха министърът на образованието и науката Красимир Вълчев и представители на Сдружението на олимпийските отбори по природни науки.

Националните олимпийски отбори по математика, физика, химия, биология, лингвистика, информатика, астрономия, география, изкуствен интелект се завърнаха с общо 39 медала от най-престижните състезания в света – 8 златни, 14 сребърни и 17 бронзови.

А спечелените отличия за страната ни от всички международни, европейски, младежки и балкански олимпиади досега през тази година са 89.

Премиерът отбеляза, че постижението на медалистите е забележително. „Не само духът на олимпийеца, не само състезанието, а и това, че развяхте българския флаг на различни континенти, ни кара да се чувстваме горди“, допълни министър-председателят.

Премиерът изрази увереност, че техните знания и чисти сърца ще ги превърнат в хора, които ще градят бъдещето и ще съхраняват олимпийския дух. „С такива светли умове като вашите съм сигурен, че бъдещето на България е светло, хармонично и обещаващо“, каза още министър-председателят.

„Гордост е да видим, че сте развели българския флаг на толкова места по света, сред които Китай, Индия, Франция, Дубай. Има още редица състезания до края на годината. Убеден съм, че на тях ще спечелим още медали. Поздравления за вашата работа и упоритост, защото талантът не е достатъчен. Знаем, че зад вашите постижения стоят много ежедневна работа и упоритост“, обърна се към медалистите министърът на образованието и науката Красимир Вълчев.

По думите му зад всяко постижение на талантливите младежи стои поне един отдаден учител. „Поздравявам и тях, защото на учителите разчитаме да имаме тези школи от олимпийци“, подчерта просветният министър.

Заместник-председателят на Управителния съвет на Сдружението на олимпийските отбори Елена Маринова добави, че отток нататък ръководителите ще поемат следващото поколение олимпийци. „Сигурни сме, че талантът ви ще прогресира, и вярваме, че ще бъдете мъдрите бъдещи лидери на България и на света“, обърна се към олимпийците Маринова.

Снимки Олег Попов

За поредна година медалистите от международните олимпиади по природни науки са отличени на церемония в Министерския съвет

Дамян Иванов, златен медалист:

Химията ми доставя удоволствие

Дамян Иванов е златен медалист от Международната олимпиада по химия, която се провежда в Дубай, ОАЕ, като грабва отличието още на първото си участие. Ученик е в X клас в Софийската математическа гимназия, в която се обучава от петокласник.

Интересът му към химията започва още от VII клас. „Учителката ми по химия Ани Божинова разпали интереса ми към науката още в час. Започнах да ходя в нейната школа, а след това участвах и на националната олимпиада по химия. А интересът ми ставаше по-голям“, казва младият талант. Допълва, че Божинова и до днес му преподава по химия и има роля за израстването му през годините.

Първата изява на състезателен форум е в VII клас – на Националната олимпиада по химия. „На националното състезание все още нямаш никакви очаквания. Отидох, защото ми е интересно – споделя златният медалист. – На Международната олимпиада по химия беше съвсем различно. Исках да се представя добре. Вълнението е огромно, тъй като на престижния форум участват над 360 състезатели и всички са много добри. Имаш хъс да вземеш максимално добра позиция в класирането.“

По думите му подготовката за международните олимпиади е дълъг и сложен процес, който преминава през много етапи. „Най-основна е самоподготовката, която е почти целогодишна. Непосредствено преди олимпиади Софийският университет организира допълнителна подготовка, която се води от ръководителите на националните отбори“, казва олимпийецът.

Химията е сред профилираните му предмети и затова има и допълнителна подготовка, като част от обучението. Отделно в СМГ има школи по химия, в които се преподава на по-високо ниво.

Част от съотборниците му имат участия и на други олимпиади преди форума в Дубай. Опитът им оказва влияние за доброто настроение в българския тим и отличното му представяне. „Те много ми помогнаха със създаването на позитивна атмосфера в отбора. Ние сме десет дни заедно на олимпиадата и ако тази атмосфера липсва, напрежението ще е още по-голямо и със сигурност резултатите няма да са такива“, обяснява Дамян.

Международната олимпиада по химия протича в два етапа – теоретичен и експериментален, които са с продължителност по пет часа. „Теорията беше значително по-лесна за мен, тъй като съм решавал доста задачи. Докато експериментът беше много по-труден, тъй като е много нестандартен и няма как да се подготвиш напълно“, обяснява златният медалист.

Дамян е категоричен, че иска да следва химия. Топърва ще решава къде. „Засега плановите ми са да прекарам ученическите си години максимално добре. Ще продължа да се занимавам с химия и да ставам все по-добър, защото това ми доставя удоволствие“, заявява талантът, чиито интереси са основно към органичната химия.

Светослав Арабов, шампион в астрономията:

Ръководителите ни подготвиха много добре

Светослав Арабов е в IX клас в МГ „Д-р Петър Берон“ във Варна. Това лято завоюва златен медал на Международната олимпиада по астрономия и астрофизика в Индия и бронзов медал на Международната олимпиада по физика във Франция. Грабва и сребърен медал на IX европейска олимпиада по физика, на която домакин е България. Загърба си има и златен медал и първо място от Международната олимпиада по астрономия (IAO) през 2023 г., златен медал от Младежката международна олимпиада по астрономия и астрофизика през 2024-а и сребро от Жаутиковската олимпиада по физика.

Започва да се занимава сериозно с астрономия и да участва в състезания още от VII клас, а от IX клас се съсредоточава и във физиката. Светослав е сред кръжочниците в Народната астрономическа обсерватория и планетариум „Николай Коперник“ във Варна.

„Още като малък обичах да гледам предавания за Космоса и първоначалният ми интерес беше към астрономията. Освен това, във Варна имаме много добра подготовка и по време на заниманията още повече се запалих по астрономията. И тъй като тя е близка с физиката, след това се заинтересувах и от нея“, разказва медалистът.

Светослав за първи път е част от националния отбор, като е най-младият представител в него. Още в IX клас на олимпиадите решава задачи за по-големи ученици. „Забавно ми е, искам да се предизвикам. Не ми е фикс идея, но се радвам, че го направих“, казва с усмивка ученикът.

Подготовката на най-добрите млади астрономи тази година се провежда в родния град на медалиста. В рамките на седмица с отбора по астрофизика имат занимания от 8 до 23,30 часа вечерта.

„Подготовката в тези школи изиграва важна роля. Решавам сам задачи и се подготвям, но не винаги съм сигурен какъв подход да приложа. За олимпиадите има стратегия на решаване на задачите, за да можем да спечелим повече точки. Ръководителите ни подготвиха много добре и нивото на отбора ни се вдигна, особено тази година“, обяснява ползата от школите Арабов.

Благодарен е за подкрепата, която получава от страна на ръководителите, учителите и приятелите си. Разказва, че последните често искат да им обяснява какво решават на олимпиадата. „Това обаче е трудно, защото в училище не учим формули, които използваме на състезанията. Затова и не могат да ме разберат точно какво им казвам“, споделя с усмивка Светослав.

За следващата година си пожелава да спечели златен медал и на Международната олимпиада по физика, както и да продължи да печели първи места по астрономия. Обмисля да започне да се занимава и с научна дейност в сферата на физиката.

„А след гимназията се надявам да вляза в добър университет“, пожелава си младият талант.

Снимка: Община Сандански

За поредна година първата проява от Националния спортен календар на МОН е ученическият колопоход „Не“ на наркотиците“, който се провежда за 29-и път на 20 септември в Сандански. Негови организатори са Община Сандански, ТД „Еделвайс“, Спортното училище „Пейо Яворов“ и сдружение „Пирински орли“. В проявата, за да кажат „не“ на зависимостите и „да“ на спорта, се включиха повече от 170 ученици от местните училища. Те преминаха по трасето от 9,2 км по улиците на града. След финала един от участниците спечели голямата награда – велосипед, в традиционната томбола. Преди колопохода много ученици се включиха и в крос състезание, а най-добрите бяха отличени с медали и предметни награди.

Три нови конкурса търсят таланти

Започват творческите прояви и спортните надпревари от националните календари на МОН

Три нови конкурса са включени в Националния календар на Министерството на образованието и науката за изяви по интереси на децата и учениците за учебната 2025/2026 г. След промените проявите в него са 88.

Национално издателство „Аз-буки“ за поредна година е медиен партньор на инициативите.

Една от новите прояви, включени в Календара за настоящата учебна година, е Националният ученически конкурс „По следите на Апостола“. Надпреварата ще се проведе през февруари 2026 г., а нейни организатори са РУО – Бургас, и ПГЧЕ „Васил Левски“ в морския град.

В Календара дебютират и две прояви от Разград. Първата е Националният литературен конкурс „Любовта и свободата“, който е предвиден да се проведе през март – април следващата година. Негов организатор е НПТГ „Шандор Петъфи“ в областния град. Втората надпревара е Националният ученически конкурс по приложно изкуство „Коледни фантазии“, планиран за декември 2025 г. и организиран от ЦПЛР – ЦУТНТ в Разград.

Отново възможност за изява на млади художници през март – април догодина дава Националният конкурс за детска рисунка „Пролет върху листа“, който се завършва в Календара с организатор Община Кюстендил.

Сред предложенията се завършва и конкурсът „Водата, извор на живот“, организиран през март 2026 г. от РУО – Бургас, местната община и Центъра за подкрепа за личностно развитие в града.

След 21 издания под новото име ще се проведе и националното състезание „Защита при бедствия, пожари и извънредни ситуации“, като Националното ученическо състезание „Млад спасител“ започва с провеждането на районни надпревари през април 2026 г. Финалът през юни догодина ще събере ученици от клубовете „Млад спасител“ от цялата страна. Организатори са ГД „Пожарна безопасност и защита на населението“ – МВР, РУО, общини и училища.

В тазгодишния Национален календар за изяви по интереси са утвърдени прояви, като Международния екологичен форум „Сребърна“ и Международния детски фестивал „Млади таланти“, турнира „Млад огнеборец“ за преходната купа „Юлиян Манзаров“, изложението конкурс за младежко научно-техническо творчество в Горна Оряховица, конкурсите „Аз обичам Черно море“, „Творчество без граници“, „Космосът – настояще и бъдеще на човечеството“, Младежката астрономическа конференция, ученическата философска конференция „Човек – свят“, ученическият празник „За хляба наш...“, Националната викторина по безопасност на движението „Да запазим децата на пътя“, Националният фестивал „Наука на сцената“, Националният ученически журналистически конкурс „Григор Попов“ и др.

Зона за шампиони

И тази година 17 събития са включени в Националния спортен календар на МОН. Акцент са Ученическите игри, които ще се проведат от септември 2025 г. до юни 2026 г. Част от Календара са и Ученическите игри за ученици с увреден слух, нарушено зрение, физически увреждания и увреждания на централната нервна система.

Място в листата отново заемат Турнирът по ръгби за момичета и момчета от набор 2011/2013 г., който ще се проведе в София през октомври 2025 г., както и Осмомартенският турнир по минифутбол за момичета в Разград през март 2026 г. През февруари – март 2026 г. Пампорово ще приеме ученическите състезания по ски. В периода октомври – декември тази година ще се проведат и ученическите надпревари по плуване в Бургас, Враца, Сливен, Добрич, Смолян и София.

Традиционно са планирани и националната туристическа проява „Шипка“ в чест на Националния празник 3 март, туристическият поход „По пътя на Ботевата чета“ от 27 май до 2 юни 2026 г. и походът „По стъпките на Апостола“ от 14 до 18 юли догодина.

В Спортния календар са посочени международните състезания през следващата година, организирани от Международната федерация за ученически спорт (ISF), в които с участието на Българската асоциация „Спорт за ученици“ ще се включат и български представители. Догодина ще се проведат Лятната гимназиада за ученици до 18 години, като се очаква да бъде обявена страната домакин. В Китай ще се проведат световните ученически шампионати по волейбол (юли) и футбол (октомври) в същата възрастова група. Близко до нас пък ще бъдат финалите в хандбала през април с домакин Северна Македония и в баскетбола, които ще се играят през юни в Сърбия. **Аз-буки**

НОВО ИЗДАНИЕ НА „АЗ-БУКИ“

Написаното остава. Пиши правилно!

101 езикови бележки

Книжката съдържа 101 езикови бележки, публикувани в рубриката „Написаното остава. Пиши правилно!“. Идеята за кратки езикови бележки по интернет се ражда преди 10 години в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ и така се основава Интернет справочникът „Написаното остава. Пиши правилно!“ (електронно периодично издание на Института за български език с научнопопулярен характер). По същото време идва и предложението от страна на Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“ бележките да се публикуват всяка седмица във вестник „Аз-буки“.

**Поръчайте
в издателството**

0700 18466

www.azbuki.bg

10 лева / 5,11 евро

В този брой „Аз-буки“ гостува на единственото училище в Рудозем и второто по големина в община Смолян – СУ „Св. св. Кирил и Методий“. Новата учебна година то посреща с 567 ученици, като възпитаниците му не са само от града, а и пътуват всеки ден от различни околени населени места.

Разговаряме с директорката Сийка Кирякова и част от екипа ѝ за различните и безкрайно интересни иновации, които прилагат в училището. Истината е, че при тях иновациите не спират – всяка година надграждат постигнатото.

Диляна КОЧЕВА

Стремим се да подготвим учениците си за живота извън училище“, разказва за „Аз-буки“ директорката на школото Сийка Кирякова.

Затова от години в гимназиален етап всички специалности, които предлагат, са с разширено изучаване на чужд език. Имат хуманитарна паралелка с два профилиращи предмета – история и български език и литература, и математическа – с профилиращи предмети математика и информатика. От две години насам предлагат и професионална паралелка „Биотехнологии“.

„Нуждата от кадри за бизнеса в региона и особеностите на времето, в което живеем, наложиха разкриването на тази специалност. Искаме, завършвайки средното си образование, възпитаниците ни да бъдат конкурентоспособни на пазара на труда, да имат професия, с която да могат да изкарват прехраната си“, уточнява Кирякова.

В региона има глад за квалифицирани биотехнолози, защото на територията му има няколко биотехнологични предприятия, пречиствателна станция и завод за производство на биохрани.

„Преди да предложим професионалната паралелка, се срещнахме с представители на местния бизнес. Искане да разберем от какво се нуждаят те и по какъв начин можем да им помогнем да го постигнат“, разказва директорката. През целия процес екипът получава подкрепа и насоки от Регионалното управление на образованието в Смолян.

И така заедно решават новата специалност да бъде „Биотехнология“. Завършвайки, учениците придобиват още една професионална квалификация – „Хигиена на храните“. Преди началото на учебната година провеждат разяснителна кампания сред родители и ученици, като подробно им обясняват какви са перспективите пред децата, ако изберат да учат в професионалната паралелка, и къде биха могли да се реализират.

Интерес има и към другите две паралелки, като традиционно учениците показват високи резултати на държавните зрелостни изпити след XII клас. Целият екип се гордее със свой ученик, който през учебната 2024/2025 г. постига „Отличен 5,96“ на изпита по информатика. Той е възпитаник на математическата паралелка и настоящ студент в ПУ „Паисий Хилендарски“. Приет е на първо класиране в специалността „Софтуерно инженерство“.

На матурата по математика пък се явяват 10 от общо 40 зрелостници.

„Математиката определено е предмет, към който децата проявяват интерес. Стараем се да го задържим, като ги поощряваме да се явяват на различни конкурси и състезания. Осигуряваме и допълнителни часове по предмета“, споделя директорката. Тази учебна година точно за тази паралелка има най-много желаещи кандидат-гимназисти.

Педагогическият екип на училището се състои предимно от млади учители. А това, че разликата в годините с учениците не е много голяма, позволява те да изградят

Учениците от СУ „Св. св. Кирил и Методий“ участват в проекти по програмата „Еразъм+“

От дигиталната математика до себепознанието

В СУ „Св. св. Кирил и Методий“ в Рудозем въвеждат иновация след иновация в учебния процес

От ляво надясно: Николай Михтарски, Сийка Кирякова и Антоанета Кехайова

помежду си добра комуникация и да осигурят на децата подкрепяща среда за развитие.

„Всяка седмица, извън учебната програма, учители и ученици се събират, за да говорят и да обсъждат важните за тях неща. Много често дори решават допълнителни задачи от сборници, коментират интересни казуси или се подготвят за изпити“, обяснява Кирякова.

Понастоящем училището е в заключителния етап от изграждането на своя STEM център в областта на математиката и информатиката. „Ще имаме вече шест кабинета, които са извън компютърните зали, като те ще бъдат оборудвани със софтуер, за да могат колегите да онагледяват и преподават по различен начин учебния материал, а учениците – да научават новостите още в час“, казва Антоанета Кехайова, старши учител математика. До края на октомври се очаква STEM центърът да бъде готов и в него вече да могат да се провеждат часове.

„Името на новото образователно пространство ще изберат нашите ученици от гимназиален етап. Ще се допитаем до тях чрез анкета“, разказва директорката. Освен това учениците ще помогнат с идеи и за създаване на лого на центъра. Всъщност ръководството на училището често се допитва и се вслушва в мнението на своите ученици.

„Децата ни са изключително активни. Те сами предлагат инициативите, в които да се включим“, допълва Сийка Кирякова. Организират благотворителни базари, дарителски кампании, посещения на домове за деца, лишени от родителска грижа, и на старчески домове. С готовност участват във всяка акция, където биха могли да помогнат на другите.

„Спомням си как бяхме решили да се включим в инициатива за залесяване на една местност. Учителите се чудихме дали ще успеем да съберем достатъчно голяма група с доброволци. Но накрая се оказа, че всички ученици искат да участват, и от Горското стопанство не ни разрешиха да отидем толкова

много хора“, спомня си Кирякова.

През новата учебна година педагогическият екип си поставя за цел да намери начин, по който да приобщат и родителите на своите ученици към по-активно участие в училищния живот.

„Всички те са добронамерени към нас и са съгласни с всичко, което казваме, но някак си остават по-пасивни при организацията и провеждането на различни инициативи“, аргументира се директорката.

В разговора се включва и заместник-директорът по административно-стопанската дейност Николай Михтарски. Той отбелязва, че родителите помагат за подобряването на материално-техническата база. „Непосредствено преди началото на учебната година бяхме започнали изграждането на нов подход към паркинга. И успяхме да го направим благодарение на техниката, осигурена от родителите. Така успяхме да облекчим трафика на автомобили сутрин“, обяснява той.

През лятната ваканция учители запретват ръкави и обновяват дворното пространство в училището – боядисват пейки и засаждат много растения и дървета. Когато в една от класните стаи цоклите се нуждаят от пребо-ядисване, с тази задача се захващат родителите на децата от класа. Връзката училище, родител и ученик е изключително здрава.

Истината е, че учениците ценят материалната база и се радват на всяка нова придобивка. На това ги учат както ръководството и педагогическият екип, така и семействата им.

В Правилника на училището фигурира точка, която ясно гласи, че „щетите в класните стаи се възстановяват от извършителя“ (означава от родителя).

Освен всичко останало училището е и иновативно. Първата иновация, която прилагат за период от четири години, е Sound painting – нов метод на преподаване, който въвеждат във всички часове от I до V клас.

„При нас иновациите вървят една след друга, като с всяка следваща надграждаме

предишната“, обяснява Кехайова.

В училището успешно прилагат и нововъведенията „Плавен преход на преминаване от IV в V клас“. Иновацията се състои в опознавателни срещи в рамките на почти година на преподавателите от прогимназиален етап на обучение с учениците в IV клас. Децата от начален етап също ходят на гости на по-големите ученици, тъй като обучението в начален и в прогимназиален и гимназиален етап се провежда в две различни сгради. И така, знаейки какво да очакват, децата преминават в V клас.

Следващата иновация, която въвеждат, е нов учебен предмет „Дигитална математика“ за учениците от I до IV клас. В учебната програма той е включен като факултативен учебен час и се провежда веднъж седмично.

„От I клас децата започват с блоково програмиране в платформа, в която влизат със собствени акаунти. Така успяваме да съчетаем информационните технологии с математиката. За децата тези часове са много забавни. И независимо че още не могат да четат добре, успяват да се справят. Правят го интуитивно с помощта на картинките“, обяснява Кехайова.

Но нововъведенията в училището в Рудозем не спират дотук. Въвели са и безкрайно интересен учебен предмет „Хигиена на храните и хранително законодателство“. Той е включен в програмата на гимназистите от VIII и IX клас и се провежда три часа седмично. Училището има сключен договор за партньорство и с Университета по хранителни технологии в Пловдив. Така че учениците от професионалната паралелка „Биотехнология“ могат да получават знания и умения на академично ниво още в училище.

Най-новата иновация, въведена от миналата учебна година, е предметът „Културна идентичност и себепознание“ в гимназиален етап на обучение. В тези часове учениците от хуманитарната паралелка изучават забравени традиции, обичаи и празници.

От три години имат и Гвардейски отряд, с който много се гордеят. Учениците в него участват в редица инициативи.

В Деня на народните будители повеждат и факелно шествие. То вече е традиция и се включват много родители, общественици и хората от града го очакват с нетърпение.

Извънучебната програма в рудоземското СУ „Св. св. Кирил и Методий“ също е разнообразна. Предлага групи по карате, футбол, народни танци и песни и много други.

„Предлагаме толкова много и различни неща с една основна цел – в свободното си време децата да правят нещо интересно, занимателно и гравивно, а не да бъдат само пред екраните“, завършва Сийка Кирякова.

В този брой „Аз-буки“ гостува в ОУ „Васил Левски“ в с. Орешак, община Троян. Училището е сред най-малките в област Ловеч. В него се обучават 24 деца, които са в слети паралелки – I и II клас, III и IV клас, V и VI клас и VII клас.

Директорката Здравка Петрова е на мнение, че това не е пречка за учениците, а обратното: „Когато се преподава учебно съдържание на единия клас, другият, въпреки че е ангажиран с други задачи, научава нещо ново. Така, учениците от I клас научиха част от таблицата за умножение и деление, което се изучава във II клас. По-големите пък имат възможност да си припомнят знания, които са забравили. Малкият брой ученици дава възможност и за индивидуално внимание към всеки ученик“.

В школото се обучават главно деца, които не са от село Орешак. Затова педагогическият колектив се стреми да въвлече местната общност в училищния живот и ОУ „Васил Левски“ да бъде предпочетено от родителите.

Снимки ОУ „Васил Левски“ в с. Орешак

В ОУ „Васил Левски“ в с. Орешак има възможност за разнообразни дейности за учениците

Стела МАРИНОВА

Основната ни цел е да привлечем и задържим децата от детската градина в Орешак и те да останат да учат в нашето училище. ОУ „Васил Левски“ е ценност за селото, която трябва да се запази. То е съградено с труда и средствата на местните хора“, споделя директорката Здравка Петрова.

Целогодишно реализират образователни дейности, за да осъществят приемственост между ДГ „Незабравка“ и училището. Така децата опознават учителите, страдата и правилата в клас. „Всяко посещение на децата е ново предизвикателство за тях. То започва още с качването им в училищния ни автобус, с който ги придвижваме от детската градина до училището“, разказва директорката.

Родителите пък се включват в интердисциплинарен урок, който екипът провежда в новооткрития STEM център. „За нас е важно те да познават компетентностите на учителите и иновативната среда на обучение, която предлагаме“, подчертава събеседничката ми.

Между двете образователни институции в с. Орешак се реализира и обмен на добри практики между учителите.

Екипът се надява да привлече местната общност и чрез дейностите, които планират да извършват в кабинета по български език и литература. Той предстои да бъде обновен по НП „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“.

„Кабинетът ще бъде не само място за провеждане на уроци, но и културно средище, където учениците да могат да се запознаят с богатото културно наследство на България, да развият своята грамотност, креативност и любов към родния език“, подчертава Петрова.

Ще закупят ергономични столове и маси, а ликовите на велики български писатели и народни бу-

Здравка Петрова, директор

дители върху масите ще помогнат за онагледяване на обучителния процес. Ще закупят и интерактивен дисплей, който ще се използва по време на час. „Очакваме той да повиши ангажираността на учениците. Те ще се включват по-активно в уроците, защото ще могат да участват чрез докосване, писане, рисуване или работа с интерактивни приложения. Учениците усвояват нови знания по-добре, когато виждат това, което трябва да научат“, посочва Петрова.

Кабинетът ще се използва от всички ученици. По този начин колективът се надява да повиши образователните резултати и мотивацията им за учене.

В обновената стая ще могат да се провеждат съвместни уроци с други институции, да се споделят добри практики между учителите, както и да се реализират мероприятия на селото съвместно с читалището. Така педагозите се надяват да направят образователната институция по-привлекателна за учениците на селото.

Основното училище в с. Орешак е част от списъка на иновативните училища за 2025/2026 г. и ще въведе конструкторите LEGO education в начален етап. Иновацията е заложена за две години. През учебната 2025/2026 г. ще се прилага в I и II клас, а година по-късно – в III и IV клас.

Иновацията може да бъде приложена в различни учебни предмети от началния етап. Чрез нея може да се осъществява практическо,

игрово и творческо учене и да се прилага учене чрез игра.

През 2020 г. школото също е било част от Списъка на иновативните училища. Четири години прилагат принципа на обучението на италианския педагог Мария Монтесори. Въпреки че иновацията е приключила, Монтесори материалите все още са на разположение на учениците в класните стаи, те ги търсят и продължават да работят с тях и през изминалата учебна година.

Учениците в школото са от уязвими групи и благодарение на работата на училищния екип и прилаганите методи при всички се забелязва напредък.

По НП „Иновации в действие“ ОУ „Васил Левски“ си партнира с училища от страната. „Националната програма дава възможност за формиране на партньорски взаимоотношения, работа в екип, кариерно развитие на учителите, защото, където и да отидеш, си „открадваш“ част от опита на колегите“, отбелязва директорката. Посочва, че от пет години си сътрудничат с НУ „Паисий Хилендарски“ в Стрелча, което се вдъхновява да стане иновативен училище от тях.

От есента за втора поредна година училището ще работи по НП „Заедно в изкуствата и спорта“, по която е сформирана група за народни танци. Включват се с идеята да повишат желанието на децата да се движат, умението им за работа в екип и не на последно място – да съхранят и утвърдят културните ценности, които притежава страната ни. „Чрез народните танци искаме и да мотивираме учениците, които са застрашени от отпадане, да се включат в различен вид дейност, да осмислим свободното им време и да ги предпазим от зависимости“, казва Петрова. и допълва, че младите танцьори участват в различни изяви.

За втора година ще участват и в проект „Успех за теб“, по който се осигурява допълнително обучение чрез групи по математика за учениците в риск от отпадане.

От няколко месеца училището разполага и със STEM център в две направления – „Математика и информатика“ и „Зелени технологии и устойчиво развитие“. Учениците с нетърпение чакат всеки момент, в който ще влязат в него.

„В STEM центъра учениците забравят, че са на училище. В тази среда се чувстват в свои води и забравят наистина, че с тях се осъществява образователен процес“, смята директорката.

Избират направлението „Зелени технологии“, за да изградят у децата нагласи за опазване на планетата. В новото пространство те имат възможност да се запознаят с начините за пречистване на вода, използването на възобновяеми енергийни източници за производство на електрическа енергия, да научат как се отглеждат биологично чисти храни. Разполагат с голяма и с шест миниоранжерии, в които учениците могат да засяват и да наблюдават растежа на растенията по всяко време на годината.

В школото има и група за занимания по интереси „Природознайко“. За тях директорката закупува пакет със семена на различни растения, малки кофички и тор. Децата ги засажда първо в класните стаи, а след като виждат, че се развиват добре, решават, че трябва да ги пресадят на открито. По това време в голямата оранжерия вече са засадили семена на салата и зелен лук. Така напролет решават да направят и биоградинка.

„Децата се грижат за растенията всекидневно. С идването си на училище те отиват да ги видят дали имат нужда от поливане или от окопаване. Очаквах с нетърпение да съберат готовата продукция“, споделя училищният ръководител.

Допълва, че така учениците ще придобият ценен житейски опит, ще видят как трудът, който влагат, се възнагражда. Ще се хранят и с екологично чисти храни.

Важно място в системата на екологичното възпитание на учениците имат и извънучилищните дейности. Млади и амбициозни му-

зейни педагози от Природонаучния музей в с. Черни Осъм представят в училището два пъти през годината образователните програми.

В школото работят седем педагози, които се стремят да направят уроците по-интересни и да повишат мотивацията на децата за учене. Използват игрови елементи в уроците, превръщат усвояването на нови знания в състезание, работят с дигитални приложения и образователни платформи, видеа, анимации, има интерактивни дъски в повечето стаи.

Залагат и на проектно базираното обучение. С проекта „Никой не е по-голям от хляба“ миналата година са сред класираните за най-добри практики на платформата Prerodavame.bg. Децата научават за произхода на брашното, замесват хляб и питка, които си хапват. „Опитваме се да обясним къде намира приложение в живота всяко нещо, за което се преподава“, казва директорката.

Реализират и креативни дейности за развиване на творческите способности на децата. Изработват картички, мартеници, сувенири, рисуват върху камъчета, апликации.

Често прилагат и изнесено обучение сред природата или в музей. По този начин урокът е много по-динамичен и още повече задържа вниманието на децата. „Те творят и се забавляват, докато учат. Не може само да стоят на чина и да пишат. Училищният живот трябва да е динамичен. Децата трябва да са в очакване какво ново ще се случи“, категорична е Петрова.

Няколко пъти в година осъществяват и съвместни мероприятия с Дома за пенсионирани военнослужещи, ветерани и военноинвалиди в Орешак. Така децата се учат на уважение и грижа към възрастните. „В образователната система трябва не само да изграждаме знания и умения у учениците, но и да ги възпитаваме на добродетели, да бъдат отговорни личности. Те трябва да получат най-важния урок – да бъдат добри хора“, казва събеседничката ми.

Обновена учебна среда за децата на Дерманци

Снимка ОБУ „Н. Рилски“ – с. Дерманци

По време на откриването на обновената сграда на училището

Дюляна КОЧЕВА

Учениците от Обединеното училище „Неофит Рилски“ в село Дерманци, община Луковит, област Ловеч, посрещат новата учебна 2025/2026 г. в напълно обновена среда.

„Ремонтът започна през юни миналата година и резултатите вече са налице. Обзавеждането не сме подменяли, но цялата сграда е обновена. Сега очакваме до края на годината да започнем да провеждаме часовете по природни науки в новия STEM център“, разказва за „Аз-буки“ директорката на училището Петя Кръстева.

В рамките на една календарна година са топло-изолирани външните стени, покривните и подовите конструкции в сградата. Системата за осветление е модернизирана, а отоплението и охлаждането са с термopомпени агрегати „въздух – въздух“. Изградена е и система за автоматизация и управление на процесите на отопление и охлаждане, в това число и мониторинг на потреблението на енергия. В училището битова гореща вода вече се осигурява с термодинамични електрически отоплителни уреди.

Приложена е и мярка за оползотворяване на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ), като е изградена хибридна фотоволтаична система за производство на електроенергия за собствени нужди на училището с капацитет 100 kW, която покрива 82% от енергията, необходима за отопление, вентилация, охлаждане, битова гореща вода и осветление. По този начин училищната сграда покрива изискванията за сграда с близко до нулевото енергопотребление.

„Над 80% от отоплението на сградата ще се осигурява от новоизградената хибридна фотоволтаична система“, обяснява директорката.

Така ОБУ „Неофит Рилски“ се превръща в първата и единствена общинска сграда на територията на община Луковит, която отговаря на изискванията за енергиен клас А.

Средствата за ремонта са осигурени по Националния план за възстановяване и устойчивост.

В тържествената церемония по прерязване на лентата на обновената сграда в рамките на първия учебен ден участват много официални гости. Сред тях са народният представител Николай Нанков – председател на Комисията по регионална политика, благоустройство и местно самоуправление в 51-вото народно събрание, кметът на община Луковит Иван Грънчаров, кметът на селото Галина Спасова, началникът на Регионалното управление на образованието – Ловеч, д-р Иваницка Буровска и други.

Отец Тодор отслужва водосвет, а най-малките възпитаници от I до V клас се извиха в празничната програма.

Новият STEM център в областта на природните науки се очаква да отвори врати до края на календарната година. Помещението е ремонтирано, но все още не е обзаведено с техника и мебели.

През настоящата учебна година възпитаниците на училището са около 180, като първокласниците са 23. „Обикновено имаме по една паралелка в I клас, само миналата година бяха две“, обяснява Кръстева.

Екипът много се радва, че тази година ОБУ „Н. Рилски“ отново е включено в Списъка на иновативните на Министерството на образованието и науката. Нововъвеждането, което ще приложат, е въвеждането на предмета кинознание в учебната програма на всички паралелки от I до VII клас. Учените ще имат два часа седмично. Единият ще бъде избираем, а другият – факултативен учебен час.

Десет учители от училището вече са преминали обучение и са получили правоспособност за преподаването на новия предмет.

Средище на идеи в Строителния техникум в Бургас

Библиотеката на гимназията ще носи името на неин дългогодишен директор

Донка ТЪНКОШИЕВА

В Професионалната гимназия по строителство, архитектура и геодезия „Кольо Фичето“ в Бургас съществува особено място – тихо, но изпълнено с живот. Това е библиотеката, която от години подпомага обучението на бъдещите строители, инженери и архитекти. Тя разполага с богат фонд – учебници, техническа литература, художествени произведения и електронни ресурси. А учениците я използват както за подготовка за часове, така и за вдъхновение и личностно развитие.

„Тук намирам всичко – от справочници по строителни конструкции до романите, които чета в свободното си време. Библиотеката е място за баланс между учене и почивка“, споделя възпитаник на гимназията.

Пространството на библиотеката ще претърпи пълна промяна в памет на Веселин Пъйнев. Инициативата е на бивши ученици, които посвещават дарителска кампания на най-дългогодишния директор на професионалната гимназия.

Кампанията е оповестена в

първия учебен ден. Проектът вече е готов, като предстои библиотеката да се превърне в кабинет по литература. Тя ще бъде трансформирана в модерно и уютно пространство, в което учениците ще могат да развият своя потенциал.

Веселин Пъйнев управлява училището 24 години и си отиде от този свят в навечерието на миналата учебна година. През целия си път на учител и ръководител той се посвещава на каузата да издигне имиджа на училището – то да бъде пример за отлична професионална подготовка, както и място, в което учениците са подкрепени да развият своите спортни и други таланти.

„Създаването на кабинета е идея на бивши възпитаници и приятели на училището, които вярват, че той ще се превърне в символ на памет, вдъхновение и духовност, съчетавайки модерни образователни технологии с вечната сила на литературата. Проектът ще бъде реализиран изцяло с дарителски средства, предоставени от бивши ученици и съмишленици“, посочи Минка Кюркчиева, управител на фондацията „Веселин Пъйнев – учителят“, която е създадена за целта.

За всички тях Пъйнев е много

повече от директор – учител, филолог, общественик и вдъхновител на поколения ученици. „С поетичната си душа, човечност и мъдрост той остави трайна следа в историята на училището и в сърцата на всички, които са имали щастието да го познават“, добави Кюркчиева.

ПГСАГ „Кольо Фичето“ с гордост и признателност подкрепя тази кауза, вярвайки, че кабинетът ще съхрани паметта и вдъхновението на един изключителен човек и ще дари на бъдещите поколения ново пространство за творчество, знание и любов към словото, смятат от ръководството на училището.

Кабинетът ще бъде динамично пространство, където ще се срещнат и хармонично ще съжителстват иновативното и модерно днес и ценното, изпитано вчера. Дигитални ресурси и интерактивни технологии ще бъдат вплетени с класически литературни произведения и утвърдени педагогически методи, създавайки богата и многостранна образователна среда. Този кабинет ще бъде място, където учениците ще имат възможността да се потопят в завладяващия свят на книгите, да водят смислени дискусии и да развият своите аналитични и творчески способности.

Кюстендилските „Патиланци“ покориха сърцата на Босилеград с театър и книги

Снимка ОУ „Проф. Марин Дринов“ – Кюстендил

Децата от Кюстендил печелят аплодисментите на публиката

Северина ДИМИТРОВА

В истински културен празник се превърна гостуването в Босилеград, Сърбия, на Театрална група „Патиланци“ към ОУ „Проф. Марин Дринов“ – Кюстендил, заедно с популярния автор на детски книги Иво Сиромахов.

Пред препълнената зала учениците от трупата изиграха безупречно своя спектакъл по творбите на писателя и заслужено получиха бурните аплодисменти на публиката. Всяка реплика, всяко движение и всяка усмивка на сцената се превърнаха в живо доказателство, че трудът и любовта към театъра могат да създават чудеса.

След представлението Иво Сиромахов разговаря с децата и техните родители, споделяйки радостта от четенето, възшебството на въображението и силата на детските мечти. Той насърчи малчуганите да продължат да четат, да играят и да търсят вдъхновение в книгите.

Прекрасната организация на събитието бе дело на Община Босилеград, Дома на културата и Народната библиотека „Христо Ботев“. Благодарение на тяхната подкрепа – сцена, техника и безупречна логистика, празникът се превърна във и въздействащо културно събитие от началото до края.

Още с първите дни на новата учебна година децата от „Патиланци“ и техните ръководители Елена Аначкова и Боряна Илиева започнаха усърдни репетиции по сценичната адаптация на книгите на Сиромахов. С много труд, постоянство и любов към децата те подготвиха пиеса, която носи радост и усмивки – вече не само в България, но и извън границите ѝ.

Така ученици, учители и родители споделиха вълнуващо пътуване, в което книгите и театърът обединиха хората от двете страни на границата. Кюстендилските „Патиланци“ оставиха своята ярка следа в Босилеград и доказаха, че когато сцената се изпълни с талант и вдъхновение, може да се превърне в мост на приятелство и култура.

Избрано

the study to 519 well operations in different oil fields. The average success of applying the technologies was 93%, resulting in an additional 797,734 tons of oil production, or 1,537 tons of more oil production per well.

Table 1. Various companies' results of implementing the technologies for redistribution of injected or produced water flows in oil wells

Oil Field	Number of operations	Success, %	Additional oil production, t	Specific additional oil production, t/well-oper.
A	16	100	39500	2469
B	19	100	75254	3961
C	35	100	198174	5662
D	11	100	99300	9027
E	40	93	34630	866
F	30	100	42171	1406
G	24	73	17787	741
H	31	94	31000	1000
I	13	100	12612	970
J	113	86	92844	822
K	187	95	154462	826
Total	519		797734	1537

Пълния текст четете в „Обучение по природни науки и върхови технологии“, кн. 2

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията на Национално издателство

АЗ·БУКИ
www.azbuki.bg

38 25 септември – 1 октомври 2025 г.

- БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА
- ИСТОРИЯ
- МАТЕМАТИКА И ИНФОРМАТИКА
- ПРЕДУЧИЛИЩНО НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ ПЕДАГОГИКА
- ОБУЧЕНИЕ ПО ПРИРОДНИ НАУКИ И ВЪРХОВИ ТЕХНОЛОГИИ
- ПРОФЕСИОНАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
- СТРАТЕГИИ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА
- ФИЛОСОФИЯ
- ЧУЖДЕЗИКОВО ОБУЧЕНИЕ

За министерската наказателна отговорност

Откъс от „Вторият държавен съд (1910 – 1914) и обвиненията срещу бившия министър-председател П. Гудев (1907 – 1908 г.)“

Доц. д-р Евгени Костов

Университет за национално и световно стопанство

Търновската конституция въвежда института на министерската наказателна отговорност. Най-общо казано, за министрите се предвижда специална процедура, по която да бъдат съдени в определени случаи. Чл. 155 разглежда престъпленията, за които могат да бъдат съдени министрите – „за измяна на Отецеството или на княза, за нарушения на конституцията, за предателство или за някаква вреда, причинена на Княжеството за лична полза“. Членове 156 – 158 визират най-общо процедурата, по която министрите да бъдат предавани на държавен съд, а следващият чл. 159 ограничава правото на монарха да администрира осъдени министри.

Още през 1880 г. на тези основания е приет Законът за съдене на министрите, който разработва цялостната процедура по развитието на съдебния процес – конституирането на Парламентарна анкетна и на Особена следствена комисия, компетенциите им, състава на Държавния съд и т.н. Прави се разлика, от една страна, между „частните“ престъпления на министрите, за които те отговарят пред обикновените мирови съдилища. От друга страна, „при лошо или непотребно управление“ в качеството им на длъжностни лица те се привличат под отговорност от Държавен съд. Съдът има дискреционна власт да преценява пределите на министерската наказателна отговорност. Законът предвижда при установяване от Особената следствена комисия на престъпления по чл. 155 от Конституцията в най-кратък срок да се изготви и обнародва обвинителен акт¹.

Процедурата за съдене на министрите е задействана няколко пъти. Първият държавен съд разглежда дейността на радославистките министри, упражняващи властта през годините 1900 – 1901. Обект на разследване на Втория държавен

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

Списанието се реферира и индексира в Web of Science

Главен редактор
Чл.-кор. проф. д.и.н. Иван Русев
E-mail: ivroussev@ue-varna.bg

Редактор
Д-р Албена Симова
E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 2/2025

ЦИВИЛИЗАЦИОННИ ГРАНИЦИ

Educational-Intellectual Centres in the Ukrainian Baroque Era and Their Role in Cultural Interactions with The South Slavic World / Nataliia Petruk

ПОГЛЕД НАД БАЛКАНИТЕ

Испански дипломати за историята на Балканите и за българите XVIII – XIX в. / Красимира Табакова, Надя Манолова-Николова

As confirmation that the 1st section in Figure 1 is the region of elastic deformations in a porous medium, ceasing water flow in this section and resuming water flow at the final flow parameters do not change the permeability of the core sample.

In the second section of the graph, permeability begins to increase sharply with increasing pressure gradients, which indicates partial collapse of the silica gel, as well as an increase in permeability to $9 \times 10^{-3} \mu\text{m}^2$.

The third section represents the behaviour of the partially destroyed compacted silicate gel. With compaction and partial destruction of the silicate gel, first, the permeability of the core sample filled with silicate gel decreases to approximately $4.5 \times 10^{-3} \mu\text{m}^2$ at a pressure gradient of 8.5 MPa/m, and then, with an increase in the pressure gradient, cracks in the silicate gel open and the permeability of the core sample increases.

Physical and chemical studies of silica gels confirm the findings of flow studies (Al-Obaidi et al., 2020; Castañeda-Herrera et al., 2018; Montes et al., 2020; Seifi et al., 2024). The dependence of shear stress (strength) on time is presented in Figure 2. Three sections can also be distinguished from the obtained dependence: The first is an elastic deformation region of the silica gel for up to 1.5 minutes; the second is a region related to the partial destruction of the silica gel and the formation of cracks for up to 2 minutes; the third is related to the behaviour of compacted partially destroyed gel for up to 2.5 minutes. Since the cell of the Reomat-30 device is of an open type, the readings of the device and the changes occurring in the silica gel can be observed visually (Galkin et al., 2023; Ghaffari et al., 2022).

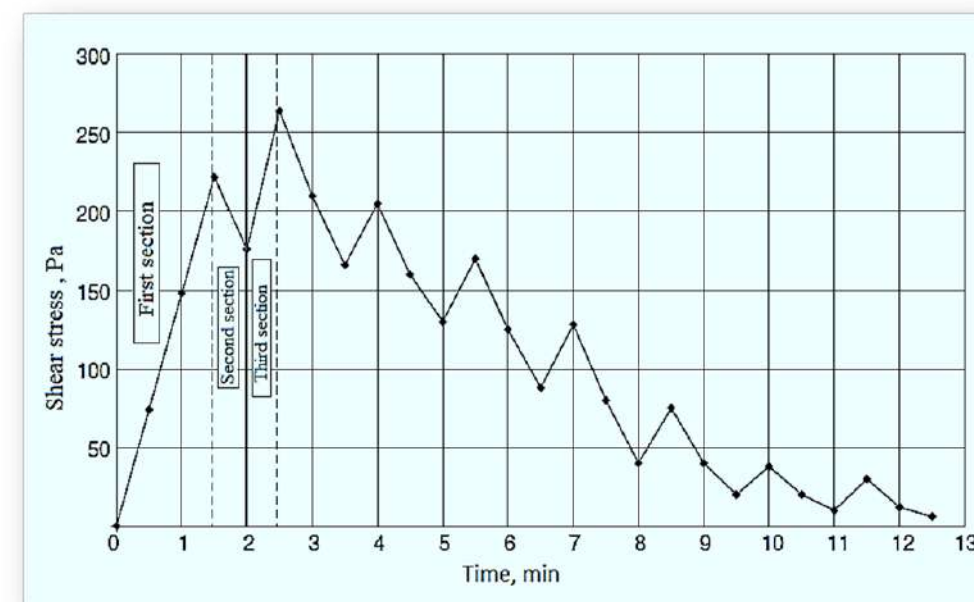

Figure 2. Dependence of shear stress (strength) of silica gel on time

As far as calculating the volume of silica gel injection is concerned, the focus should be on the final pressure of the first section, i.e., 4.8 MPa (insulation coefficient 25), and attempts to prevent partial gel destruction.

Based on Figure 1, the core sample filled with silica gel until partial destruction can withstand a pressure gradient of about 4.8 MPa/m and has a permeability of about $0.0056 \mu\text{m}^2$. The permeability reduction factor was about 25. This means that if an annular zone of silica gel is created in a highly permeable layer of an injection or production well, its injectivity will decrease by 25 times. This led to the suggestion of using silica gel in technologies for redistributing fluid flows of injected or produced water. The technologies have been successfully tested in oil fields in various regions of Russia and Kazakhstan.

The technological effectiveness of using the above technologies in oil fields in various regions of Russia and Kazakhstan has been reported in various publications (Moldabayeva et al., 2021; Yang et al., 2022) and is presented in Table 1. This table shows the results of applying the technologies proposed in

A gel-forming composition was prepared based on liquid glass and hydrochloric acid with a predicted gelation time of 12 hours in a volume of 0.5 l;

Part of the prepared gelling composition was injected through the core. A general requirement when injecting a gelling composition was that the time of injecting through the core sample should not exceed the time at which gelation began;

Physicochemical studies were carried out with the remaining part of the gel-forming composition: the time of onset of gelation and the ultimate shear stress (strength) of the silica gel were determined using a Reomat-30 device at a shear rate of 0.0615 s^{-1} (Ghriga et al., 2020; Santos et al., 2017);

After injecting the gelling composition through the core sample, it was closed and left 3 times the device-determined onset of gelation time;

Water flowed through the core sample again after technological exposure with a discrete increase in the volumetric injecting rate. At each stage of the volumetric injecting rate, the pressure drop and gradient were determined, from which the permeability of the core sample filled with silica gel was calculated.

3. Results and discussions

The flow studies were carried out on core samples with permeability of 0.138 and $0.079 \mu\text{m}^2$. Figure 1 represents the flow results for a core with a permeability of $0.138 \mu\text{m}^2$ (a similar dependence was obtained for a core with a permeability of $0.079 \mu\text{m}^2$).

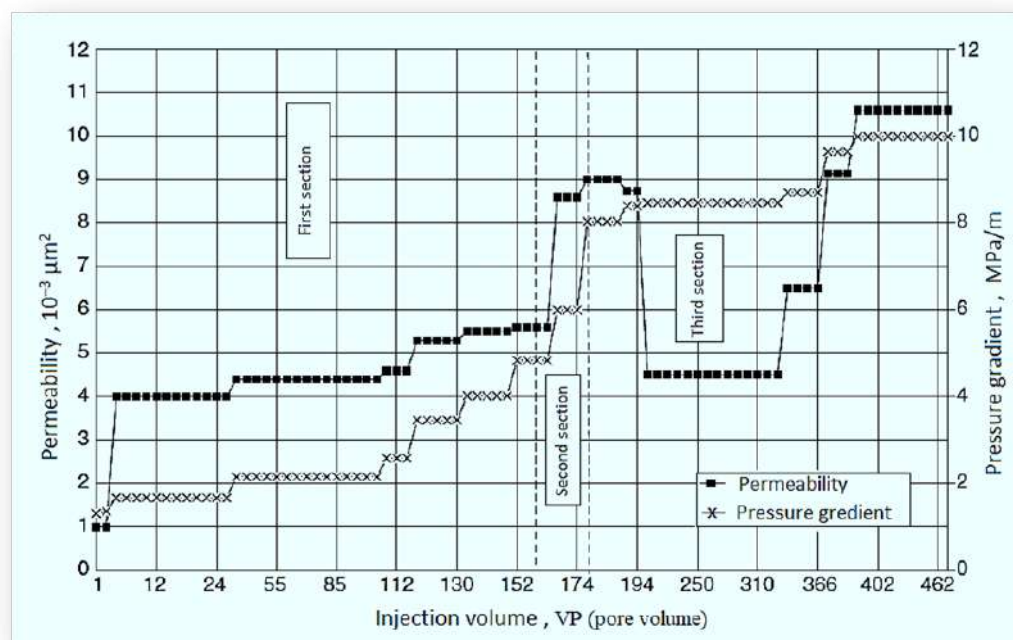

Figure 1. Dependence of the permeability of a core (initial permeability $0.138 \mu\text{m}^2$) filled with gel on the volume of freshwater injected at a different pressure gradient

This figure shows the dependence of the permeability of a core saturated with a gel-forming composition followed by exposure until a silica gel forms and the pressure gradient on the injected volume. This dependence can be divided into three sections: the first section is the region of elastic deformation of the silica gel in a porous medium up to a pressure gradient of 4.8 MPa/m , the second section is the region of partial destruction of the silica gel up to a pressure gradient of 8.0 MPa/m , the third section is the region of behaviour in a porous medium of a compacted partially destroyed silica gel up to a gradient of 10 MPa/m .

Further increases in liquid flow could eventually increase pressure to the point where completely destroying the compacted silica gel would be possible. However, due to instrument limitations, it was unable to obtain the maximum destruction pressure for silica gel in an experimental study involving cores filled with silica gel.

Вторият държавен съд (1910 – 1914) и обвиненията срещу бившия министър-председател П. Гудев (1907 – 1908) / *Евгени Костов*

ОТ ДРЕВНОСТТА ДО ДНЕС

Аспекти от културното наследство на област Стара Загора: многообразие и обществена значимост / *Стефа Стефанова*

The Psychosocial Dimensions of Bulgarian Migration to Italy / *Irina Todorova, Sirma Kazakova*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Фройд и Айнщайн пред парадоксите на войната / *Димитър Божков*

СЪБИТИЯ

Войните, революциите и несигурността в техния стопанско-исторически контекст във фокуса на предстоящ научен форум / *Иван Русев*

IN MEMORIAM

В памет на проф. д.и.н. Петър Ангелов / *Александър Николов*

съд (1910 – 1914 г.) са „престъпните деяния“ на министрите от второто стамболовистко правителство (1903 – 1908 г.). Отличителното тук е, че през 1914 г. по политически причини процесът е спрял и не се стига до произнасянето на присъди. Третият държавен съд протича през периода 1919 – 1923 г. и разследва действията на министрите от двата радославистки кабинета (1913 – 1918 г.). За разлика от предишните съдилища, тук се стига до произнасяне на по-сериозни присъди. Третият държавен съд, както и Четвъртият (1923), който има за обект на разследване и правителствата на Гешов – Данев, управлявали през 1911 – 1913 г., са силно политизирани (Kostov 2018).

В близкото минало няколко са специалистите по конституционно право, които разглеждат и анализират тази проблематика. Ще посочим най-авторитетните изследвания. Това например прави Ал. Гиргинов във внушителния си труд за държавното устройство на България в главата за министерската отговорност (Girginov 1921). Друг автор, работил по тази тема, е Ст. Баламезов (Balamezov 1914, 1925) и др.

В по-ново време отделни автори проучват различни аспекти на института на съдебната наказателна отговорност. Разработките им се фокусират върху по-общите теоретични въпроси или върху работата на конкретен държавен съд (Palangurski 1993). Налице са и тематични изследвания, които проследяват развитието на наказателната процедура по време на Първия, Втория и Третия държавен съд в България в определено направление (Kostov 1999). Автори, които по-детайлно проследяват развитието на съдебния процес, са Й. Гешева и Т. Галунов. Й. Гешева проследява процедурата по даването на ход на съдебния процес по време на Първия, Втория и Третия държавен съд (Gescheva 2003). Протичането на Третия държавен съд и произнасянето на присъдите е представено и анализирано от Т. Галунов (Galunov 2013). Тематиката за наказателната отговорност е засегната и от П. Пенчев (Penchev 2011).

Начело на второто стамболовистко правителство в периода 1903 – 1908 г. последователно са четирима министър-председатели – Рачо Петров, Димитър Петков, Димитър Станчов и П. Гудев, като П. Гудев е начело на държавното управление в периода 3 март 1907 – 16 януари 1908 г. Изследователят на Народнолибералната партия Жеко Попов отбелязва, че монархът избира „по неизвестни причини“ тогавашния председател на Народното събрание П. Гудев на премиерския пост, пренебрегвайки лидера на партията Н. Генадиев (Porov 1986, p. 33).

Ценен източник за живота и дейността на д-р П. Гудев е монографичният труд на Борислав Гърдев *Доктор Петър Гудев – политик и държавник* (Gardev 2002). Отбелязано е, че за близо 70-годишния си живот Гудев постига солидна кариера – депутат от Народнолибералната (стамболовистката) партия в IX, X, XI, XII и XIII обикновено народно събрание, председател на Народното събрание 1905 – 1907 г., има няколко публикувани книги. Заедно с това обаче П. Гудев е подсъдим в процеса на Втория държавен съд 1910 – 1914 г. Позволяваме си да се спираме вниманието си отново на тази противоречива личност, тъй като

Избрано

ползваме в подробности обвинителния акт срещу бившите стамболовистки министри и имаме задача да преценим основателността на обвиненията срещу него.

Като председател на Народното събрание в периода 17 октомври 1905 – 2 март 1907, П. Гудев има заслуги за бързото приемане на Закона за чиновниците по гражданското ведомство (1906 г.). При неговото управление на парламента са приети важни стопански и социални закони – за кооперациите, за борсите, за инспекторат по труда и т.н. (Gardev 2002).

По волята на монарха на 3 март 1907 г. освен министър-председател Гудев поема и поста на вътрешен министър. При встъпването на власт на новия министър-председател държавата е в нестабилност – Софийският университет е затворен заради освиркването на княза пред Народния театър на 3 януари 1907 г., възобновена е дейността на полевите съдилища и т.н. В следващите няколко месеца се наблюдава обществено-политическа стабилизация, като заслуга за това има основно премиерът и министър на вътрешните работи. „През март (1907 г. – Е.К.) под ръководството на новия министър-председател П. Т. Гудев са приети нови реакционни мерки – за втори път е видоизменен Законът за печата в реакционен дух, приет е Закон за анархистите, създадена е тайна полиция и др.“ (Porov 1986, p.78).

Тези закони се приемат въпреки протестите на опозицията, като важна причина за това са добре подготвените законопроекти от страна на правителството. П. Гудев проявява и активност за построяване паметник на Георги Бенковски и други борци за националноосвободителното движение, съорганизатор е при откриването на паметника на Царя-Освободител Александър II на 30 август 1907 г. „Изключителен успех за външната ни политика е участието на страната ни във Втората Хагска конференция за мир, свикана по инициатива на Русия и САЩ в холандската столица от 15 юни до 18 октомври 1907 година“ (Gardev 2002). Несъмнените заслуги на министър-председателя и министър на вътрешните работи в отделни случаи, както например при подпомагане устройването на бежанците от Македония в България след Илинденско-Преображенското въстание, се съчетават с присвояване от негова страна на част от средствата, предназначени за предвидените дейности. Това хвърля сянка върху цялостната му принос като държавник. Тези и други случаи на незаконна дейност, извършвана от П. Гудев, са представени по-долу.

* * *

Две години след идването на Демократическата партия на власт (януари 1908 г.), на 22 февруари 1910 г. е направено предложение за сформиране на парламентарна изпитателна комисия, която да разгледа управлението на страната през периода 5 май 1903 г. – 16 януари 1908 г. и да оцени действията на някои бивши министри от правителствата на Рачо Петров, Димитър Петков и д-р Петър Гудев. Така в сила влиза процедурата по Закона за съдене на министрите от 1880 г. По-късно е назначена и парламентарна следствена комисия. Решението за предаване на петима министри – д-р П. Гудев, Р. Петров, Н. Генадиев, ген. М. Савов и Ив. Халачев, на Държавен съд е гласувано на 13 февруари 1911 г. Само два дни по-късно е назначена тричленна особена следствена комисия. Разследването продължава около година и половина, като са разпитани близо 600 свидетели и е проучен огромен масив от документи. Обвинителният акт е публикуван на 1 февруари 1913 г. (Porov 1986, pp. 39, 47).

Обвинителният акт съдържа обвинения спрямо някои министри от споменатите правителства – Рачо Петров (бивш министър-председател и министър на външните работи и изповеданията), д-р Петър Гудев (бивш министър-председател и министър на вътрешните работи), д-р Никола Генадиев (бивш министър на търговията и земеделието), генерал Михаил Савов (бивш министър на войната) и Иван Халачев (бивш министър на обществените сгради, пътищата и съобщенията). Тези обвинения са от най-различно естество, свързано с профила на съответното министерство. Обвиненията срещу бившия министър П. Гудев са няколко.

В качеството му на вътрешен министър, освен постигането на политическа стабилност пред него стоят и две относително големи задачи – изразходването на безотчетния фонд, предназначен за държавни потребности, и оползотворяването на отпуснатия свръхсметен кредит от 300 000 лв. за нуждите на полицията за обществена безопасност. Какво прави министър-председателят – ами, изтегля неколкократно за всяко тримесечие през периода май 1907 г. – януари 1908 г. суми от безотчетния фонд и ги внася на текуща частна лихвена сметка. Защо не ги усвоява еднократно, ами на части? Причината е, че Народното събрание, след много критики по повод евентуалното безконтролно изразходване на сумата от тайните фондове, е приело текст в посока гарантирането на подобни кредити. Става дума за втора алинея от Закона за отчетността, чл. 59, която предвижда: „Тайните фондове се изразходват със съгласието на Министерски съвет. Тайните фондове не могат да се изтеглят наведнъж повече от една четвърт на предвидената сума в бюджета и не по-рано от началната дата на всяко тримесечие“ (Obvinitelen akt 1913, p.79).

ЕФЕКТИВНОСТ
НА ОБУЧЕНИЕТО

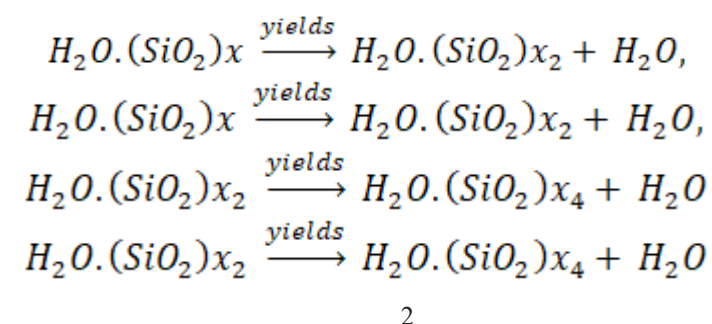
„Откриването на нови неща е важно“: Влияние на самостоятелната дейност в клас върху нагласите за учене по химия в гимназията / *Мартина Евгениева, Милена Кирова*

Проблемно и проектно базирано обучение в рамките на извънкласна дейност – „Светлината, без която не можем – проблеми и решения“ / *Стойна Илиева*

Емоционалната интелигентност като фактор за успешна реализация на педагози – бъдещи учители по биология / *Клауда Дойчинова*

ОТ ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИТЕ
ЛАБОРАТОРИИ

New Technologies to Investigate the Behaviour of Silica Gels in Porous Media / *Sudad H. Al-Obaidi, Miel Hofmann*

As a result of the reaction, polysilicic acids of various structures are formed (linear, branched, cyclic, and mixed). This polycondensation process is called gelation. Up to a certain point, the viscosity changes slightly, and after that, it increases sharply. This moment is called the onset of gelation (Chang et al., 2021; Davoodi et al., 2024; Liu et al., 2016; Raupov et al., 2023).

Since the formation of the gel occurs over time, exposure is required to achieve maximum gel strength. It was experimentally established that the holding time should exceed the time of onset of gelation by approximately three times (Ali et al., 2024; Al-Hajri et al., 2019; Al-Obaidi et al., 2022; Guo et al., 2022). The process of forming a silica gel from a low-viscosity solution is the basis for the following technologies for redistributing the flow of injected or produced water in oil wells (Fedorov et al., 2022; Kamensky et al., 2024; Kang et al., 2021; Zhong et al., 2024):

- Increasing reservoir coverage by waterflooding (IRCW);
- Levelling the injectivity profile of injection wells (LIP);
- Isolation of bottom water in production wells (IBW);
- Isolation of water inflow through high-permeability layers in production wells (IWFHPL).

For the successful application of the above technologies, it is necessary not only to study the physicochemical laws of the formation of silica gel, but also to know the mechanism of behaviour of silica gel in a porous medium. It is this concept that represents the main focus of this study.

2. Methodology

A laboratory installation from Core Laboratories was used to study the flow characteristics of silica gel (Buitrago-Rincon et al., 2023; Kamensky et al., 2020; Omran et al., 2020; Tom et al., 2024). This installation is designed to study the oil-displacing and flow properties of compositions of various chemical reagents under conditions close to reservoir conditions. Experiments were carried out on core samples of different permeability.

The following methodology was used in the experiments:

Through a specially prepared core sample (in the form of a cylinder with a diameter of 38 mm and a length of 85 mm), a model of formation water, which is fresh water (mineralization 0.19 g/l sodium chloride), was injected at room temperature until a steady constant pressure drop was achieved. This volume typically ranges from 8 to 10 pore volumes of the core sample. At this stage, the water permeability of the core sample was determined at a constant pressure gradient (the pressure gradient was defined as the pressure drop divided by the length of the core sample (Al-Obaidi et al., 2023; Andersen & Zhou, 2020; Jeong et al., 2021; Ren et al., 2021);

Технологии за увеличаване добива на петрол

Откъс от „New Technologies to Investigate the Behaviour of Silica Gels in Porous Media“

Sudad H. Al-Obaidi,

Miel Hofmann

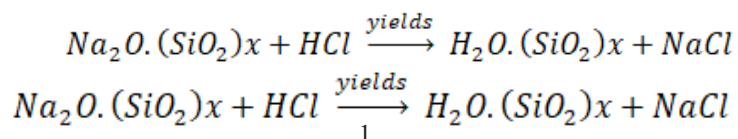
Mining university, Russia

1. Introduction

Many oil and gas fields worldwide have developed technologies for redistributing fluid flows with gel-forming compositions based on sodium silicate (liquid glass) (Al-Obaidi & Guliaeva, 2017; Duryagin et al., 2023; Schneider et al., 2023; Telin et al., 2023). These systems have several advantages, including the technology to prepare and inject the reagents conveniently, the ability to handle large pressure gradients, the possibility of destruction by alkali agents, and the environmental safety of the reagents.

The mechanism of formation of an alkaline silica gel has been sufficiently studied, but there is debate about the mechanism of behaviour of a silica gel in a porous medium (Al-Obaidi 2007; Bai et al., 2024; Strack et al., 2023; Visser, 2018).

Silica gels are formed as a result of the interaction of sodium silicate with mineral or organic acids according to the following scheme (Matinfar & Nychka, 2024; Smirnov & Al-Obaidi, 2008)

Where x is the modulus of liquid glass.

As a result of the reaction, a silicic acid sol is formed, which over time turns into a gel according to the following scheme (Belton et al., 2012; Dervin & Pillai, 2017):

Заглавието е на редакцията

Списанието е представено в MIAR; CEEOL; EBSCOhost; Google Scholar; РИНЦ

Главен редактор
Проф. д-р Боян Кулов
E-mail: bkoulov@gmail.com

Редактор
Д-р Савина Кирилова
E-mail: science@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Обучение по природни науки и върхови технологии“, кн. 2/2025:

ОБРАЗОВАНИЕ:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА /
A Concept Map Design for Identification and Correction of Students' Misconceptions about Wave-Particle Duality of Light /
Ekaterina S. Pisanova, Zhelyazka D. Raykova, Nina Gereva

Byte-size Chemistry of the Future Learning in Higher Education Settings / B.H.S. Thimmappa

Ето какво отговаря П. Гудев пред Парламентарна анкетна комисия на 9 февруари 1911 г. на въпроса за какво е използвал изтеглените суми от безотчетния фонд: „За жалост, тия нужди са от естество, което не ми позволява да ги изложа публично. Този кредит е оставен на надлежния министър по доверие, да го изразходва както вижда, че го изискват интересите на държавата, без да дава за това отчет, какъвто изисква законът за обикновените кредити по бюджета. Де е вредата, нанесена на държавата, когато този кредит е употребен, без да се дава отчет за него“ (Stenografski dnevnicі na XIX ONS, p. 3131). Виждаме, че на този етап бившият министър иска да се прикрие зад формулировката „държавна тайна“.

Държавното обвинителство търси доказателства, че изтеглените суми от безотчетния фонд са използвани за частни нужди. В хода на следствието се създава експертна комисия, която открива следната закономерност: на същия ден или до няколко дни след получаването на отпускните за „държавни нужди“ пари се внасят на личната сметка на д-р Гудев. Конкретно: на 4 април с платежна заповед за „разни държавни нужди“ са изтеглени 37 500 хил. лв., на следващия ден ден в личната сметка на министър-председателя са внесени 37 500 лв. На 1 юли 1907 г. с платежна заповед пак за „разни държавни нужди“ той получава 37 000 лв. След седмица в личната сметка на Т. Гудев са внесени 37 500 лв. Има и преводи на други дати, като схемата е същата. За времето 5 март 1907 до 16 януари 1908 г. се събира сума от 125 000 лв., изтеглена от безотчетния фонд (Obvinitelen akt 1913, p.74). Каква точно е общата сума на безотчетния фонд според обвинителния акт, не се разбира.

Експертната комисия, назначена по разпореждане на особената следствена комисия през 1912 г., констатира, че още в личната сметка на министъра на вътрешните работи се внасят на части 153 200 лв., изтеглени от свръхсметния кредит от 300 000 лв., указ 114, предназначени за организиране на полицията на обществената безопасност (Obvinitelen akt 1913, pp. 74 – 75)

Но на какво основание министър-председателят избягва ограниченията на чл. 59 от Закона за отчетността и дава привидна закономерност на действията си за присвояването на средствата от Закона за свръхсметния кредит? Издава се наредба на Министерството на вътрешните работи (датата не е посочена в Обвинителния акт) със следното съдържание:

„1. До издаването на правилник за организирането на полицията за обществена безопасност министърът на вътрешните работи ще изтегля на свое име суми от кредита, отпуснат със закон от 25 март 1907 г., и ще ги разходва по свое усмотрение;

2. За всяка така изтеглена и разходвана сума министърът на вътрешните работи ще представя в Министерски съвет сметка;

3. Постановлението, с което Министерски съвет ще одобри сметката на министъра на вътрешните работи, ще се прилага към надлежната платежна заповед като оправдателен документ.“

Важно е да се отбележи, че с постановление №2, протокол №29 от 24 март, Министерският съвет одобрява тази наредба (Obvinitelen akt 1913, pp.81 – 82).

В Обвинителния акт се констатира: „Цялата тази сума от Закона за свръхсметния кредит от 300 000 е била преобърната в безусловен фонд и харчена от министъра на вътрешните работи и от софийския градоначалник по „усмотрението“ и оправдавана от лична сметка от министъра“. Вижда се, че П. Гудев се осланя на наредбата „до издаването на правилник за организацията на полицията за обществена безопасност“. Но на 12 юни 1907 г. такъв правилник е изготвен и утвърден с указ №230 на самия министър П. Гудев като княжески тогава наместник. От този момент кредитът би трябвало да се разпредели във форма на един временен бюджет, тъй като правилникът, одобрен от Министерски съвет, влиза в сила на 12 юни 1907 г. А „не е ли сторено това, и при наличността на правилника, нарушен е чл.2 от Закона за свръхсметния кредит“ (Obvinitelen akt 1913, p. 83).

Държавното обвинителство обсъжда и друга хипотеза – обръщането на голяма част от 300-те хил. лв. в таен фонд да е станало по законен път. Тогава би трябвало всички разходи да се разглеждат и утвърждават в Министерския съвет. Но това според обвинението не е ставало. Или пък, ако е ставало, то П. Гудев е представял фалшиви сметки пред Министерския съвет. „И в единия, и в другия случай д-р П. Гудев в качеството си на министър на вътрешните работи е нарушил чл. 59 от Закона за отчетността и Закона за свръхсметния кредит от 25 март 1907 г. Чрез последното това нарушение, както установява експертизата, той е причинил лична щета на държавното съкровище и то с намерение да си докара лична облага. Извършил е с други думи престъпно деяние, предвидено по чл. 3 от Закона за наказанията, които се налагат за престъпления по чл.155 от Конституцията“ (Obvinitelen akt 1913, p.83).

Експертната комисия констатира, че присвоените суми от безусловния фонд и свръхсметния кредит са използвани от бившия министър за закупуване на ценни книжа и акции от Кредитна

Избрано

банка, закупуване на материали за постройката на собствената му къща, плащане труда на майсторите по нея, за изплащане на свои лични дългове към частни лица, банки, керамична фабрика и т.н. Наистина, една част от парите са предоставени на софийския градоначалник, окръжни управители, детективи и др., но всички те съставляват едва около една четвърт от цялата усвоена сума (Obvinitelen akt 1913, p.84).

Много ценно е самопризнанието на Гудев пред Особената следствена комисия: „Вярно е, че съм изтеглил $\frac{3}{4}$ от безотчетния фонд в размер на 112 500 лева и съм ги внесъл една част в Народната банка, а другите в други банки. От тези пари съм употребявал суми и за свои частни нужди“ (Obvinitelen akt 1913, p.84). За отбелязване е, че той признава по-малка от действително присвоената сума. Следствената комисия установява, че бившият министър е ползвал подставено лице при опериране със средства в Балканската банка, по конкретно – зетя на П. Гудев. Според следствената комисия се доказвало и че бившият министър-председател е фалшифицирал подписа на зет си – Хр. Вавов, в официален документ (Obvinitelen akt 1913, p.85).

Друго обвинение е присвояване на част от средствата, предназначени за подпомагане на бежанците от Македония в България и устройването им след Илинденско-Преображенското въстание. Най-общо, предисторията на това обвинение е следната. Министър П. Гудев прави жест пред българската държава, когато тя е в затруднение. При доставката на 10 000 пушки, тип „Манлихер“, той подпомага Вътрешното министерство, ката доизплаща 39 440 лв. лични средства на конкретен германски доставчик за осъществяване на сделката. Впоследствие сумата му е възстановена от друго перо, а именно от средствата, предназначени за подпомагане на бежанците от Македония. При това, без да влизаме в подробности, той получава 17 840 лв. повече (Obvinitelen akt 1913, pp. 86 – 87).

Заклучението в обвинителния акт от 1913 г., изготвено от Особената следствена комисия, е следното: „Констатира се от всичко изложено до тук при самопризнанието на обвиняемия и при наличността на един умисъл... , че д-р П.Т. Гудев, в качеството му на министър-председател и министър на вътрешните работи, е изтеглил и незаконно присвоил суми от безотчетния фонд на Министерството на вътрешните работи; че същият е изтеглял, харчил и присвоил противозаконно суми от свръхсметния кредит за организиране на полицията на обществената безопасност; че същият е присвоил суми от фонда за поддържане на македонските бежанци и от държавното съкровище..., чрез което той систематически и умишлено е нарушавал чл.чл.1, 34, 59 и 61 от Закона за отчетността по бюджета, както и чл.чл. 1 и 2 от Закона за свръхсметния кредит от 300 000 лв. за организиране полицията на обществената безопасност, а следователно е нарушил чл. 43 и 44 от Конституцията, като е причинявал вреда на държавата за лична полза. Поради това и на основание чл.чл.155, 156, 157 и 158 от Конституцията държавният обвинител го предава на Държавен съд, пред който и ходатайства да бъде той... признат за виновен в нарушение на Конституцията и причиняване на Царството вреда за лична полза и да бъде наказан по чл.чл.2 и 3 от Закона за наказанията, които се налагат за престъпленията, предвидени в 155 чл. от Конституцията“ (Obvinitelen akt 1913, p.90).

Пълния текст четете в „История“, кн. 2

Избрано

Исторически истината винаги е била формирана от властови структури – институции, медии и т.н. Постистината отразява кризата на доверието, а не на самата истина. В тази линия на аргументация нарастването на количеството и формите на дезинформацията не означава непременно отхвърляне на истината, а знак, че в съвременната медийна култура гражданите не вярват на основните институции – изглежда, че вече няма легитимни, общоприети източници на истината.

Ситуацията на постистина не се отнася само до лъжи, дезинформации и манипулации – тя представлява по-дълбок проблем – липсата на общо споделен консенсус за това какво е истина. Терминът може да се разглежда като концептуален инструмент за разбиране на съвременните политически, културни, технологични промени – като ключ да разберем как истината се обезценява в контекста на новите медии.

Днес, за разлика от пропагандните техники в ерата на традиционните медии, политиките разчитат не на изграждане на конкурираща се идеологическа истина, а на отхвърлянето на експертния консенсус. Постистината е нещо повече от измама – този тип комуникация може да функционира като политическа стратегия, която делегитимира необходимостта от фактологична последователност. Постистината не е само липса, загуба, обезценяване на истината, но и поява на нови форми на убеждаване и контрол – вирусна дезинформация, троллинг, мемета и т.н. Тя може да се разглежда като част от по-широка историческа тенденция, в която пропагандата и дезинформацията винаги са съществували, но днес се засилват и функционират по нов начин благодарение на новите медии. Днес можем да наблюдаваме разпада на истината в различни форми – deep fake, новини, генерирани от изкуствен интелект (Vesselinov 2025), алгоритмични манипулации – всички те сигнализират за намаляващо доверие, което е различно от политическите лъжи в миналото.

Ако традиционната медийна пропаганда разчита на централизиран контрол над информацията и масова аудитория, в епохата на новите медии пропагандата е децентрализирана, включваща всички потребители, емоционална, алгоритмична.

Социалните мрежи създават коренно нова ситуация: днес всеки може да е медия – и така генерираното от потребители съдържание се превръща в основен канал за пропаганда. В резултат на това публиките, които са едновременно и медии, стават, съзнателно или не, активни агенти в разпространението на пропагандни послания. Същевременно трябва да се вземе предвид и функцията на алгоритмите – личните данни в социалните мрежи се използват за микроцелеви пропаганди, за създаване на ехо камери, чрез които се укрепват и подсилват стереотипите и предразсъдъците.

Популярността и влиянието на новите медии води до трансформация в начина, по който информацията, идеологията и властта функционират в съвременното общество. Ако традиционната пропаганда иска да убеждава, съвременната се стреми да объркава. Ако в ерата на масовите медии пропагандата се опитва да формира убеждения чрез идеологически послания, постистинната пропаганда наводнява информационното пространство с противоречиви, сензационни, плашещи твърдения – и така внася объркване и парализира способността за критическо мислене. Този вид съвременна постистинна пропаганда няма за цел за създаде доверие, а да подкопае доверието в истината, в експертите или в институциите. Тя се насочва към науката, журналистиката, образованието и се опитва да ги делегитимира, да ги представи за пристрастни или елитарни. Ликвидирана е всякаква възможност за консенсус – той е заменен от фрагментирани вярвания и твърдения. Постистинната пропаганда използва емоциите, а не логиката – емоции като страх, недоволство, възмущение, носталгия служат за спойка в различни общности. Днес масовата аудитория от времето на традиционната пропаганда е заменена от нишови, фрагментирани публики, насочвани с помощта на алгоритми. Подобно микротаргетиране позволява пропагандата да действа на много нива, да бъде съобразена със спецификите на различни групи. Същевременно по този начин се ликвидира и възможността за споделена публична сфера. В този смисъл постистинната пропаганда не се опитва да разказва един-единствен разказ, а е насочена към разцепване на реалността на безброй парчета, към ерозиране на доверието, към мобилизиране на емоциите и приоритизирането им пред рационалното мислене и доказателствата, към създаване на идентичности на основата на споделени негативни емоции. Така може да се окаже, че най-опасните форми на пропаганда не представляват просто фалшива информация – те може дори да са истина, обезсмислена чрез изопачаване, пренастищане, всяване на съмнение.

Пълния текст четете в „Чуждоезиково обучение“, кн. 2

благодарение на интернет и социалните мрежи. Умисълът на подвеждащата информация често е трудно да се докаже категорично. Погрешните твърдения може да са умишлени и стратегически или пък неволни, но мащабът на разпространението им генерира освен интерес от страна на аудиторията, също и отговор от страна на журналистите, както и нови форми на проверка на фактите.

Още една характеристика на постистината е селективното представяне на информацията, включително и посредством алгоритми, както и непрестанните спорове относно това какво е вярно, честно, точно.

Формите, които постистината приема, често не могат да бъдат ясно различени – в публичното пространство се смесват лъжи, фалшиви новини, пропаганда, слухове. Най-обобщено може да се отбележи, че постистината обединява две форми на комуникация: дезинформация и мисинформация. Редица медийни изследователи (напр. Stahl 2010) отбелязват, че разграничението между тях е по линията на намерението – дали заблудата е умишлена, или не. Мисинформацията е неволно разпространение на неточна или невярна информация. Дезинформацията, обратно, е съвсем умишлено разпространяване на невярна или неточна информация. Макар че намерението е различно, двата типа комуникация все пак са тясно свързани – дезинформаторите може да произведат мисинформатори.

Постистината – нова ситуация и по отношение на публичната сфера

Новите медии създават радикално нова комуникативна ситуация, напълно различна от епохата на масовите медии. Ако при традиционните медии (като вестници, радио, телевизия) информацията върви централизирано от медията към аудиторията, в ерата на социалните мрежи всеки потребител може да действа като медия. Така се променят процесите на формиране на общественото мнение: от една страна, гражданите, често аматьори, извършват дейностите по подбор, проверка и разпространяване на информацията; от друга страна, тази информация циркулира предимно в ехо камери и филтърни балони, в които потребителите нямат възможност (а и не желаят) да се сблъскват с позиции, различни от техните собствени. Промените в публичната сфера засягат производството, разпространението и потреблението на информацията, както и начина на формиране на общественото мнение. От разумни дебати, чиято цел е среща на противоположни позиции и победа на най-добрия аргумент, се преминава към размяна на информация, модерирана от алгоритми и базирана на принципа „още от същото“. Срещите с опоненти, когато не се избягват, имат за цел възпламеняване на емоции. Тролингът става водещ стил на комуникация и поведение.

Популизмът и постистинната политика по своята същност са противоположни на идеята за публична сфера, разработена от Юрген Хабермас – езикът им е емоционален, агонален, често пренебрегващ връзката между думи и действия. Някои изследователи използват термина постдемокрация, за да опишат настоящия политически ред в западните капиталистически държави, при който демократичните институции все още съществуват, но истинските решения се вземат в тесни икономически и политически кръгове (Crouch, 2004; Crouch, 2019: 126). Други (Blumer, 2018) говорят за криза на гражданството, която се превръща в криза на публичната комуникация. Трети (Davies, 2019, pp. 185 – 187) отбелязват, че днес обширните споделени, стабилни публични сфери са заменени от „дивия запад“ на нестабилност, фрагментация, поляризация. Разпадането на публичните сфери води до нови граждански, медийни и политически отношения. В този смисъл актуални днес думи като постистина, постдемокрация, постпубличност маркират не толкова нов политически и комуникационен ред, колкото състояние на дълбока несигурност, за което не е ясно колко дълго ще продължи.

Известно е, че появата на всяка нова технология води до криза в публичността. Въпросът днес обаче е дали социалните мрежи представляват просто поредната криза в разпространението на информацията, предизвикана от новите технологии. Ситуацията е подвеждаща, защото, на пръв поглед, интернет отговаря напълно на основните изисквания за демократичност – широк достъп до информация, свобода на изразяване, непринудена комуникация, генериране на обществено мнение чрез дискусии. Основният проблем е, че голямата стратегическа цел на интернет е да накара да изглежда като публична сфера това, което е материална основа на глобалната икономика. В този смисъл, ако мислим новите медии като продължение, макар и несвършено, на публичността, вероятно ще постигнем единствено изостряне на проблемите. Така ключов въпрос става дали изобщо е възможно да се описват новите медии като публична сфера в ерата на дигитална пропаганда и информационна война.

Възможна посока на интерпретация и анализ е вместо да се представя като нов феномен, постистината да се изследва като пореден етап от борбите за истината в политиката и културата.

Постистината в медийния и политическия дискурс

Откъс от „Постистината като езиков и културен феномен“

Силвия Петрова

Югозападен университет „Неофит Рилски“

В последните години терминът постистина придобива важна роля в публичния дискурс, особено в контекста на медийната манипулация и политическата комуникация. Настоящият текст си поставя за цел да изследва лингвистичните, семантичните и идеологическите му пластове, за да покаже как постистината функционира като комуникационна стратегия в контекста на информационно пренасищане и криза на доверието в институциите. Прави се опит да се проследи как терминът се трансформира от епистемологичен маркер в средство за политическа борба, като чрез езика се създават нови комуникационни форми на въздействие, в които границата между факт и интерпретация, рационалност и емоционалност се размива. Анализът е насочен и към възникването на нови механизми за легитимация и промени в публичността, в основата на които стоят новите медии. Използван е мултидисциплинарен подход, който включва преглед и анализ на академична литература и медийни текстове, засягащи постистината, както и трансформациите в публичността в резултат от въздействието на социалните мрежи, за да бъдат осмислени езиковите промени и да се изведат работещи дефиниции.

Понятието постистина най-често се обвързва с термини като фалшиви новини, дезинформация, пропаганда, слухове, сензации. Наред с това насочва към специфична политическа реторика и действия, които се различават от познатите доскоро политически стратегии за привличане на избиратели. Понякога постистината се свързва с информационния хаос, породен от новите медии, при който бързината в разпространяването се оказва по-важна от качеството на информацията. В други случаи постистината се интерпретира като

Заглавието е на редакцията

www.foreignlanguages.azbuki.bg

Списанието се реферира и индексира в Web of Science

Главен редактор

Проф. д.н. Димитър Веселинов
E-mail: dvdimitrov@uni-sofia.bg

Редактор

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 2/2025:

ПРИЛОЖНО ЕЗИКОЗНАНИЕ
The Language Issue in Ukraine: Legal and Educational Challenges in the Budjak Region / Martin Henzelmann

Language Matters: Stability and/or Change of Personality Traits in Bilingual Sample / Camellia Hancheva

Избрано

МЕТОДИКА

Прилагането на методи, базирани на дигитални инструменти, в чуждоезиковото обучение / *Петър Тодоров, Йем Наталия, Кра-симира Дешева*

Нелинейност новой реальности в РКИ / *Елена Стоянова*

Предизвикателства и предимства при внедряване на STEM/STEAM проекти в училищното образование в България / *Хилда Терлемезян, Меглена Запрева*

ЕЗИК И КУЛТУРА

Educational Gains of Digital Transformation in Academic Libraries: The Case of Istanbul University's DijitalKütüphane Project / *Pervin Bezirci*

Постистината като езиков и културен феномен / *Силвия Петрова*

Етнорелигиозната политическа субкултура в България – история на възникването ѝ, основни характеристики и предизвикателствата пред нея (1878 – 1934) / *Димитър Ганев*

ЛИНГВОДИДАКТОЛОГИЧНА АРХЕОЛОГИЯ

Две начала. Словашкият сюрреализъм и неговият европейски контекст / *Славей Димитрова*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

За лидерството в образование – с факти и аргументи / *Ангел Петров*

Вълшебство и интерпретация / *Соня Александрова*

ситуация – социална или политическа, в която гражданите и политиките не зачитат истината, представяна от експертите. За постистинна характеристика се смята и водещата роля на алгоритмите в съвременната комуникация – днес машините и изкуственият интелект стават все по-важни агенти, които определят общуването.

Постистината може да се мисли като симптом за срыв на общественото доверие и по-специално като криза на доверието в доскоро легитимните „разказвачи на истината“ – политици, медии, институции (Harsin 2018). Тази ерозия на доверието води до взрив на т.нар. популярна истина – мнения, основани на емоции и вяра в думите на тези личности, на които гражданите, по една или друга причина, симпатизират и искат да вярват.

Изследователите на културата и комуникацията понякога търсят произхода на постистината още в най-ранните форми на реторика, водещи началото си от Платон и Горгий. Въпреки това обаче постистината е по-скоро феномен на XXI век, който е тясно свързан с доминацията на новите медии и възникването на технологични ефекти като „вирусното“ разпространение на фалшиви новини, т.нар. филтриращи балони и ехо камери, с възникването на нови инструменти за проверката на фактите, с техниките за формиране и изразяване на доверие, с икономиката на вниманието в социалните мрежи. Понятието се използва често и в контекста на бурното развитие на новите технологии в съвременната епоха, най-вече с появата на изкуствения интелект, което се мисли като заплахата не само за комуникацията, но за самата човешкост (Tsenkov 2024).

Доста объркващо за разбирането на термина постистина въздейства частицата „пост“ – дали тя означава, че истината е мъртва, излязла от мода, непотребна, маловажна? Или обратно, върху откриването ѝ се струпват все повече внимание и усилия? Наред с това терминът остава неясен и заблуждаващ, защото се отнася до две свързани, но все пак различни форми на истината – честност, от една страна, и фактичност и знания, от друга.

Още една група от въпроси засяга изобщо възможността да се говори за постистина, след като е повече от ясно, че не разполагаме с една-единствена истина.

Оксфордските речници определят думата постистина като ситуация, при която обективните факти са по-малко важни за оформяне на общественото мнение от позоваването на емоциите и субективните гледни точки (Oxford Dictionaries 2017). За първи път терминът е използван в академичния дискурс в началото на 1990-те, но употребата му се увеличава драстично между 2015 и 2016 г., като през 2016-а тя е обявена за „дума на годината“. Философският въпрос какво представлява истината в дигиталната ера, се преплита с проблемите на технологиите, изкуствения интелект и т.нар. платформена икономика.

Ситуацията на постистина се свързва не само с бума на дезинформация в контекста на новите медии, но и със специфичен политически стил на говорене и поведение, акцентиращ върху проявата на негативни емоции – гняв, обиди, страх, агресия. Това е политически стил, в който, както пише Дейвид Робъртс, публичната реторика няма нищо общо с действителната политика, а политическите аргумен-

Избрано

ти не са базирани на факти (Roberts 2010). Робъртс описва политиката на постистината като заличаване на връзката между думите на политиките и техните реални действия. Така политиката на постистина маркира ситуация, в която думите са престанали да отправят към действителните намерения.

Нещо повече, днес се наблюдава преобръщане на ценностите: политическите лъжи, манипулиращи емоциите на гражданите, вече не се наказват, а се възнаграждават и тълкуват като признак за честността и смелостта на съответния политик. Политическият троллинг става легитимен политически лайфстайл, който печели все повече избиратели (Petrova 2023). Постистинната политика бележи прехода от политическа реторика, която търси консенсус (въпреки противоречията), към реторика, основана на провокация, която има за цел не просто да подкопае аргументите на опонента, но и да го делегитимира като емоционален и следователно ирационален. Под влиянието на новите медии се променя цялостната динамика на формиране на общественото мнение. Става дума за т.нар. политически трибализъм (Ganev 2024) – желанието да принадлежиш към „своето“ племе и да получиш неговото одобрение. В тези процеси на идентификация и утвърждаване по-голяма тежест имат емоционалните (а не рационалните) аргументи, предразсъдъците, стереотипите.

Джон Кийн анализира постистината като тип комуникация, акцентиращ върху речта на омразата, дезинформацията, грубия, всекидневен, заплашителен тон (Kean 2018). В тази линия на аргументация постистината се мисли като общуване, което включва основно лъжи и страстно отричане на източниците, които ги разкриват. Политическите лъжи се комбинират с лоши маниери, груб език, разпространение на фалшиви новини и алтернативни факти, което представлява огромно изпитание пред базовите демократични норми. Постистинният стил на говорене и поведение измества и неутрализира търсенето на достоверността. Постистинната реч на практика няма информационна стойност – тя се състои от словесни отпадъци, клюки, скандали, сензации, които имат за цел да привличат към себе си общественото внимание и да го разсейват от важните теми – с безсмислици, вицове, самохвалства, преднамерени преувеличения. Дискурсът на постистината е изобилие от всекидневна, недоद्याна, агресивна реч – политиките вече не са благи и усмихнати, а заядливи, заплашителни, злорадстващи. Постистинният политически дискурс, както отбелязва Кийн, по същество представлява мълчание по ключови обществени въпроси (Kean 2018).

В ерата на постистината са различни стандартите за това какво е истинно. Истината става по-субективна и подвижна, често се определя от лично убеждение и емоционален резонанс, а не от обективни критерии. Тази промяна отчасти се дължи на същността на новите медии, където скоростта, възможността за споделяне и вирусното разпространение имат предимство пред достоверността и надеждността.

Емоциите, предварителните нагласи и стереотипите са от съществено значение в ситуацията на постистина. Докато традиционните философски теории за истината дават приоритет на разума и доказателствата като база за определяне на истината, ерата на постистината се фокусира върху чувствата. Посланията, които предизвикват силни емоционални реакции, най-често негативни – като страх, гняв или паника, е по-вероятно да бъдат споделени и обсъждани, независимо от фактическата им точност. По този начин се атрофират опитите за участие в рационални дебати и изграждане на консенсус, тъй като хората са по-склонни да отхвърлят факти, които се разминават с техните чувства или предразсъдъци.

Сред причините за появата на тази нова комуникативна ситуация най-често се изтъкват радикализацията и поляризацията на публичния дебат, доминирането на неетични фигури в политиката, превесът на социалните медии, както и хаосът, предизвикан от бурното развитие на дигиталните медийни технологии. Днес често под термина постистина се разбира социална и политическа ситуация, в която гражданите или публиките, както и политиките, вече не зачитат истината, а приемат за истина това, в което вярват или което отговаря на предварителните им нагласи и емоционалното им състояние. Тази ситуация отразява разпадането на социалното доверие в журналистиката и институциите, като цяло.

Джейсън Харсин (Harsin 2014) отбелязва, че днес режимите на истина, вградени в информационната икономика, съществуват в конфликт. В резултат от това се развиват „пазари на истина“ – от една страна, съществуват търсещи печалба информационни брокери, а от друга – агенти, които се занимават с проверка на фактите и развенчаване на слуховете. Именно в този контекст възниква режимът на постистината.

Постистината може да се интерпретира и като тип комуникация, базиран на измама – разпространение на дезинформация, фалшиви новини, слухове. Този вид комуникация, разбира се, не е нов – но в съвременната епоха придобива огромно по мащаб и светкавично бързо разпространение

Морската градина във Варна става учебна стая на открито

Чрез интересни подходи – викторини и свободни разговори, децата ще научават любопитни факти за природата около себе си

Морската градина във Варна, създадена от Антон Новак и смятана за най-красивия крайморски парк в България, може да стане място за учене извън класната стая. Инициативата е на Първо орхидеено общество, а двигатели на проекта са Крум Сотиров – международен орхидеен експерт, преподавател по изобразително изкуство и арттерапевт, и Искра Сотирова – журналист и лектор. Двамата разказват за своята идея да бъде въведен час по „Морска градина“ в училищата във Варна.

Розалина ДИМИТРОВА

Госпожо Сотирова, как се роди идеята за въвеждане на часове по Морска градина в училищата на Варна?

– Спечелихме проект към фонд „Култура“ на Община Варна и така осъществихме наша мечта – да направим подкаст, посветен на зелените шедевори в града – Морската градина, парка в двореца „Евксиноград“, градините като изкуство. Създаваме поредицата с Крум Сотиров – международен орхидеен експерт, лектор в орхидеените общества на САЩ и Канада, президент на Първо орхидеено общество, преподавател по изобразително изкуство и арттерапевт.

Направихме голямо проучване и докато говорехме в студиото с възхищение за Антон Ян Новак – създател на Морската градина, се появи тази идея. Имаме наблюдения върху широка публика, включително деца и тийнейджъри, и забелязваме, че варненци и подрастващите не познават своя Приморски парк, растенията в него, видовото многообразие, кътовете.

Подкастът и тази кауза са посветени на 10-ата годишнина на Първо орхидеено общество – единствената организация на Балканите, която развива познанията за орхидеите и свързаните с тях изкуства.

– **Защо са нужни такива часове?**

– Познаването на родния край, на забележителностите и хората, които са ги създали, предизвиква уважение и желание за опазване на това богатство. Днес децата са рожби на големия град – модерен, бетонов и откъснат от природата. Не познават зеления свят, птиците, процеси, свързани с живата природа. Един час в парка би обърнал погледа им към природния ритъм, към полезността на природата, като източник на красота.

– **Какви знания и умения бихте искали да придобиват учениците по време на тези часове?**

– Опитът ни сочи, че умения и знания се получават най-бързо и лесно със синкретичен подход. Привърженици сме на преподаване, в което отделните дисциплини

не се разграничават. В дадено занимание децата могат да изучават всичко: морфология и метаболизъм при растенията, механика на опрашването, климатология, химически процеси, философия, история на изкуството, творчески техники, история на географските пътешествия и последствията от всичко това.

Нашият подход включва хумор, любопитни факти, диалог с участниците в ателиетата. Стремим се да разкриваме логиката в природата, да стимулираме творческото търсене, фантазията. Конкретиката също е важна – да знаеш как от мръсни канали, бостани и гробища варненци са създавали в продължение на 40 години този великолепен обществен парк – Морската градина.

Личността на Антон Новак е вълшебна – чех, който посвещава живота си да създаде тази градина, която е връзка между хората и морето. Изключителен градинар, с познания, с опит, с класа, който си партнира с прекрасния български скулптор Кирил Шиваров и чиято смелост да събира и композира растения, е невероятна.

Продължаваме мисията на Новак и прекрасните учители, лекари, военни, които са разпространявали знания, растения, градинарски опит в една Варна, в която не е имало нито липи и кестени по улицата, нито красиви храсти и дървета по дворовете.

– **Как си представяте структурата на такъв учебен час?**

– Искаме да запалим искрата. Представяме си час на класа, в който чрез интересни подходи – викторини и свободни разговори да обърнем вниманието към любопитните детайли в историята и богатството на Морската градина и Антон Новак. Замисляме и образователни разходки.

Хората у нас все повече искат да откриват и научават нови неща и за

нас това е проект, който е обърнат към всички възрасти.

– **Смятате ли, че подобни уроци могат да бъдат интегрирани в учебната програма?**

– Нека започнем с един час на класа. Знаем колко консервативна е образователната система и колко промени търпи. Ще опитаме да спечелим доверието на учителите – по технологии и предприемачество, изобразително изкуство, графичен дизайн, дървообработване, за да можем да споделим нашите знания. Не искаме часът по Морска градина да се превърне в поредната тежоба, свързана с администриране и задължения.

– **Как темата за природата може да бъде по-силно интегрирана в българското образование?**

– С практически умения и много, много изкуство. Изкуството трябва да престане да бъде скуча, формалност. Изследване в САЩ показва, че децата творят с голям ентузиазъм и на около 12-годишна възраст рязко спират. Роля в този процес има и образователната система.

В България изкуство преставя да се учи след VII клас. Защо? Остава да се изучава само в специализирани училища и класове. Може да се мисли и действа в тази посока. Рисуването, апликациите, пластиката, музиката, сценичните изкуства – танци, пантомима, театър, хвърлят онзи елегантен и лек мост между детето и познаването и разбирането на природата.

Отделно от училището са изключени занимания за отглеждане на растения в опитни полета, градинарство, като цяло. Повечето дворове на училища са в безобразно състояние. Орхидееното общество е кандидатствало с проекти по тази тема, но не намираме подкрепа от фондации, институции и власти. Като преподавател, Крум Сотиров за поредна година развива опит точно в тази насока.

Искра Сотирова, Крум Сотиров

В ЧСУ „Демократично образование“ той изгради с децата първобитен лагер сред дърветата на двора, където учениците получават базисни умения за оцеляване в природата. Заедно отглеждат растения в оранжерия и когато се откъсне първият плод, настава голямата радост.

– **Намирате ли обществена подкрепа за вашите идеи?**

– За 10 години съществуване имаме своя кръг почитатели, който се разширява. Да, трудно ни е. Институции и фондации, не разбират с какво се занимаваме – с образование, изкуство, акции сред природата. Но имаме своите убеждения и продължаваме, защото вярваме, че разговорът между хората, събуждане на интерес и знания у децата, разбирането им за важността на всяко дърво, всяка градинка и живо същество са от ключово значение за бъдещето.

– **Виждате ли възможност Морската градина да бъде своеобразна „отворена класна стая“?**

– От създаването си Морската градина на Варна е била отворена класна стая за всички. По нея може да бъде написана книга как се изгражда обществен парк с кътчета за уединение, съзерцание, места за спорт, отдих, забавление. Важни събития в обществените и културния живот са тръгнали именно от тук, от желанието на варненци да имат специално място. Световноизвестни музиканти като композитора Панчо Владигеров, именития варненец и хоров диригент Добри Христов, оперната певица Христина Морфова започват оттук, на една дървена сцена, Летните музикални тържества. Това е първият музикален фестивал в България, един от най-старите в Европа, прераснал в Международния музикален фестивал „Варненско лято“.

Летният театър, още със създаването си през 60-те години на XX

век, става сцена на първия и най-престижен международен балетен конкурс в света – Варненския! Обсерваторията с планетариум, Алеята на възрожденците, Алеята на космонавтите, Зоологическата градина, Алеята на спортната слава и още толкова места дават материал за много знания и извор на гордост.

В Морската градина на Варна са донесени дървета от Китай и Япония, Средиземноморието, Франция. Благодарение на контактите си с ботанически градини в Европа Новак доставя във Варна необичайни храсти, дървета, цветя и разширява кръгозора на хората, които дотогава смятат, че градина – това е място с лук, домати и чушки.

– **Какво ви вдъхнови да създадете Първо орхидеено общество в България?**

– Крум Сотиров е един от двамата орхидеени експерти в България (заедно с доц. Антоанета Петрова, дългогодишен и доскорошен директор на Ботаническата градина на БАН в София). Той развива своите умения като градинар и лектор в Кралските ботанически градини Кю в Лондон, в САЩ и Канада. Колекционер, страстен любител на растенията, през 2015 г. той реши да създаде орхидеено общество и в България.

Оказа се, че у нас вече има колекционери на редки видове, както и на диви орхидеи. През последните години развиваме обществото и в посока изкуства – изложби и занимания по фотография, акции съвместно с Регионалната библиотека „Пенчо Славейков“ – Варна, творчески ателиета, демонстрации на открито по икебана и флористика.

– **Какво прави специални орхидеите?**

– Чарлз Дарвин се вдъхновява за своята „Теория за произход на видовете“ от орхидеите, като ги смята за отделен надклас. Интересен е фактът, че семейство Orchidaceae (Салепови) е най-голямото в растителния свят – близо 29 000 вида и над половин милион хибрида. Орхидеите са предизвикателни като форма, цвят, аромат. Цветовете на т.нар. фаленопсиси, които се продават и в супермаркетите, издържат по 3 – 4 месеца. Само преди 150 години те са били скъпо струващо удоволствие за колекционерите, изключително трудни за отглеждане и придобиване. Благодарение на хибридизацията вече можем да гледаме тези цветя на прозореца у дома. При много хора успехът с първите едно-две растения се превръща в страст и мистична връзка.

– **Какво научават хората по време на обучението ви?**

– Поддържаме календар през годината, в който има лекции за отглеждане на отделни видове, борба с вредители. Провеждаме работилници по пресаждане, включително и за деца, творчески занимания по живопис, приложни изкуства, пластика. Създадохме първата арттерапия с орхидеи във връзка с COVID-19. Предизвикваме хората да отключат творческия си потенциал – градинарски, за аранжиране, рисуване, снимане.

Снимка: Личен архив

Зам.-министър Николай Витанов откри новата академична година в ТУ – София

В Техническия университет – София, се формират поколения от инженери, учени и лидери, които излизат напред в развитието на икономиката и технологиите в България. Това казва заместник-министърът на образованието и науката акад. Николай Витанов при откриването на новата академична година във висшето училище, съобщава Пресцентърът на МОН.

Тази година Техническият университет отбелязва 80 години от своето създаване.

Заместник-министърът пожела на първокурсниците да бъдат упорити, любознателни, любопитни и отворени към новото, защото от това зависи бъдещето им.

„Днес светът се променя бързо. Предишните умения на дигитализацията

и на изкуствения интелект, зелената трансформация, квантовите технологии и много други изискват от вас нови знания и решения. Убеден съм, че Техническият университет ще продължи да бъде двигател на тези процеси в България и да подготвя своите възпитаници за достойно място в глобалния свят“, казва акад. Николай Витанов.

Той посочи, че ТУ – София, винаги е бил източник на познания, иновации и вдъхновение, като съчетава традициите на българското техническо образование с най-новите световни постижения.

Ректорът на ТУ – София, проф. д-р Георги Венков отбеляза, че за изминалите 80 години висшето училище е обучило над

170 000 инженери, които работят за развитието на България и за възхода ѝ. Той се обърна към първокурсниците с думите, че те прекращават прага на най-големия и най-престижен технически университет не само в България, а и в тази част на Европа и че стават част от инженерния елит на нацията.

Проф. Венков допълни, че студентите в Техническия университет – София, изучават технологиите на бъдещето, свързани с квантовите компютри, с изкуствения интелект, с ядрената енергетика, с биотехнологиите и много други. По думите му бъдещите инженери имат огромната отговорност да пазят баланса между прогреса и опазването на природата и човека. **АЗ-БУКИ**

Снимка Пресцентър на МОН

В Университета на Илинойс започва Програма по българистика

Програмата по българистика ще бъде реализирана от 20 октомври 2025 г. в Университета на Илинойс в Ърбана-Шампейн. Радостната новина обяви генералният консул на България в Чикаго Светослав Станков, като я определи като исторически момент за българистиката в САЩ.

Както „Аз-буки“ писа по-рано, това ще бъде първият лекторат по български език в Съединените щати от десетилетия насам, като до момента преподаването му се осъществява само в неделните училища.

В рамките на пилотната инициатива, реализирана с подкрепата на Министерството на образованието и науката на Република България, студенти ще имат възможност да изучават „Български език за студенти от български произход“ (LCTL 201), „Въведение в българския език (LCTL 101)“, а през пролетта на 2026 г. – и курс по българска история и култура. Записването за курсовете е отворено до 24 октомври.

„Българските студенти са част от академичната общност на Илинойс още от 1911 г. – и днес, след дълго прекъсване, дългогодишната мечта да се изучава български език и култура, отново става реалност“, казва още Станков.

Той насърчава българските студенти в Университета да се включат активно в програмата и да поканят свои приятели да се запишат заедно с тях.

Първият преподавател в програмата е гл. ас. д-р Илиана Димитрова от Великотърновския университет. „Пожелаваме ѝ вдъхновение и успех в тази благородна мисия – да разкрива красотата на българския език, култура и история пред ново поколение студенти“, пише още в социалните мрежи генералният консул на България в Чикаго.

Той цитира и думи на проф. Джон Рандолф, заемаш поста изп. директор на Illinois Global Institute: „Това е програма, която е и партньорство с българското правителство, което с желание подкрепя българистиката в САЩ. Надеждата е, че студентите ще намерят начин да поддържат връзка с българския език и

култура, дори и нови студенти тепърва да я откриват. А освен това имаме и подготвена програма за обмен, която ще даде възможност на студенти да посетят България през лятото – и това е наистина красиво място“.

От информация на страницата на Университета на Илинойс, в която Центърът за Русия, Източна Европа и Евразия (REEEC) споделя новината за новата възможност, става ясно, че пилотната програма ще продължи три години и благодарение на нея Илинойс ще се утвърди като център за изучаване на България, нейния език, култура и история.

Сред приоритетите на пилотната програма е да свърже американски студенти с български университети. От висшето училище посочват, че миналото лято по покана на българското правителство двама студенти от Университета на Илинойс участват в известната програма „Международен летен семинар“, която се предлага ежегодно от над 50 години от български университети.

Джоузеф Мосе, студент в съвместната магистърска програма REEES/MS в LIS, присъства на семинара във Велико Търново, а Брайън Янг, докторант по славянски езици и литература, се включва в Програмата в Софийския университет.

„Живеейки и учейки заедно с други международни студенти, тези студенти имаха възможност да научат български език, да се запознаят с българските традиции в областта на танца, пеенето и храната, както и да посетят много красиви и исторически места. Надяваме се, че те ще бъдат първите от много студенти, които ще имат подобни преживявания“, допълват от учебното заведение.

„REEEC и Катедрата по славянски езици и литература биха искали да изразят своята дълбока благодарност към г-н Станков, Генералното консулство на Република България в Чикаго и Министерството на образованието и науката за тяхното лидерство и подкрепа на тази вълнуваща нова пилотна програма“, пишат от там. **АЗ-БУКИ**

Подкрепена за нови директори и учители

Обучителни програми за тях предлагат от Столична община и Факултета по науки за образованието и изкуствата на Софийския университет

Зина СОКОЛОВА

О

бучителни програми за новоназначени директори и заместник-директори и детски учители от детските

градини на територията на София предлагат съвместно Столичната община и Факултетът по науки за образованието и изкуствата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Програмите са разработени и водени от хабилитирани преподаватели във Факултета.

„Работим със Столична община и имаме договорка, според която предлагаме да обучаваме новоназначените директори на детски градини, тъй като сме установили, че всеки новоназначен директор, който е работодател, има необходимост от подобен вид обучение – казва деканът на Факултета по науки за образованието и изкуствата проф. д.п.н. Милен Замфиров. – Това всъщност е добра практика и в световен мащаб.“

Всички изследвания сочат, че първите един-два месеца са най-рискови за новоназначените учители. Те много бързо може да „изгорят“, защото идеалистичните им представи, изградени по време на обучението им и възпитанието в семейството им, се сблъскват с реалността, която е малко по-различна. И ако тогава няма ментор, който да ги води за ръка, да ги обучава, много бързо човек може да напусне. И повече никога да не се върне към системата на образованието.

Акцент в обучителните програми е работата с деца със специални образователни потребности (СОП). През годините най-много заявки от страна на директори и учители както в детски градини, така и в училища идват за обучение на деца със СОП, подчертава професорът. Защото там е най-трудно. Предучилищните педагози са подготвяни в една конкретна област и когато се появят и деца със СОП, те изживяват истински стрес. Нашата задача е да им обясним как да работят с тях, как

Снимка РУО – София-град

Новите програми бяха представени на среща с директорите на детски градини на територията на Столична община

да общуват и с родителите.

„Тези първи стъпки за обучение на добър мениджмънт на директорите и за това как да работят с деца със СОП, са ключови според мен за успешното протичане на учебната година – категоричен е проф. Замфиров. – Но за да се открие работно място за ресурсен учител, е необходимо да има определена бройка деца със СОП. Трябва да се има предвид, че по норматив един ресурсен учител работи с едно дете със СОП два часа на седмица, което е крайно недостатъчно и оттук идват съответните проблеми и напрежения. Затова се опитваме по някакъв начин да помогнем да се преодолеят тези проблеми.“

В програмата за обучения ще се разгледат видовете специални образователни потребности в предучилищна възраст – интелектуални, сензорни, двигателни, езиково-говорни и такива от аутистичния спектър. Ролята на учителите за ранно разпознаване на трудности в развитието е от решаващо значение. Много важна е и работата на родителите на деца със СОП. Поведенческите проблеми в ранна възраст може да са причинени от медицински, емоционални или социални фактори. Затова трябва да се прилага индивидуален подход към децата.

Учителите трябва да се научат и как да реагират в кризисни ситуации – при агресия, автоагресия, паника.

Много успешна е и инициативата студенти по педагогика да могат през лятото да карат стаж в детските градини, в които Факултетът си партнира със Столична община. За тази цел Столична община е изготвила съответната програма, чрез която се плаща на студентите. Това помага детските градини да не затварят врати през дългата лятна ваканция, каквато е била досегашната практика за ужас на повечето родители. Близко 150 студенти от Факултета по науки за образованието и изкуствата са се включили в програмата това лято.

„В това отношение се получи много добра симбиоза между нас и Столична община и детските градини, както и много добра практика за студентите. Те имат възможност да работят през лятото, да изкарват пари и освен всичко – да трупат стаж и практически опит. Този стаж ще се признае и за текуща педагогическа практика. Така че всички са доволни. По този начин детските градини, които търсят да назначат хора, успяват да подберат тези, които са най-подходящи за тях“, уточнява професорът.

Науката е колективна дейност

Наш изследовател проучва устойчивостта на газопроводите за пренос на водород

Борис Яначков от Института по металознание, съоръжения и технологии с Център по хидро- и аеродинамика „Акад. А. Балевски“ към БАН е един от тримата български изследователи, избрани да участват в 74-тото издание на срещата на Нобелови лауреати с млади учени в Линдау, Германия. Тазгодишният форум бе посветен на химията.

Младият учен е печелил националния кръг на конкурса за млади учени „Лаборатория за слава Fame Lab 2018“ с презентация за биохимията на страха и представя България на международния финал в Челтнъм, Великобритания. Дипломира се в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ с разработка и защита на патент на технология за преработка на палатини.

Снимки: Личен архив

Истински златен Нобелов медал и на фона е неговият собственик Клаус фон Клитцинге

Зина СОКОЛОВА

Борис Яначков се насочва към химията още в VII клас в столичното 51. СУ „Елисавета Багряна“, запален от учителката по този предмет. Затова избира Националната природоматематическа гимназия „Акад. Любомир Чакалов“ с профил „Химия“. Насочва се към него, категоричен, че иска да се занимава точно с това.

„Всички около мен, главно майка ми и баща ми, бяха много учудени, че съм толкова сигурен, че ще ме приемат. Във формулярите за кандидатстване писах само химия и химия с биология“, връща той лентата назад.

Докато учи в НПИМГ, се явява и на олимпиади. Достигал е до национален етап. След гимназията продължава да учи в Химическия факултет на Софийския университет. И още в I курс започва работа и в Института по металознание. Привлича го възможността за експериментална работа. В Института има и много учени, на които им се занимава с млади хора, на които да обясняват и да им предават знания. „Близко 10 години се занимавам с химия и с наука и това ми харесва“, казва младият учен.

Заниманията му са свързани с изследвания в сферата на металознанието. Повечето химици ще кажат, че това е малко встрани от науката им, а и колегите му са основно инженери. Но Борис Яначков намира това за нормално продължение на своето образование, защото химията много му помага

да погледне от различна перспектива на този тип изследвания.

В момента завършва своята докторантура. Темата е как дефектите в металите, и по-специално в желязото, си взаимодействат с водорода. Или с други думи – как се променят механичните свойства на желязото в присъствие на водород.

„Всъщност тези дефекти определят якостта на материалите и едно от основните свойства, които изследваме, е взаимодействието им с водородните атоми, разтворени в структурата. По-голямото приложение на това е по отношение устойчивостта на газопроводите за пренос на водород“, обяснява Борис Яначков.

Ученият разполага с образци, изрязани буквално от стената на българския газопровод. От тях той прави различни по вид образци за изследване и проучва как водородът преминава през материала. Водородът е интересен като перспективно гориво, а до този момент през тръбите е пренасян само природен газ. Плановите на Европейския съюз обаче са в бъдеще по тях да се пренася и водород, тъй като при горенето му се образува само вода и практически няма въглероден отпечатък от него.

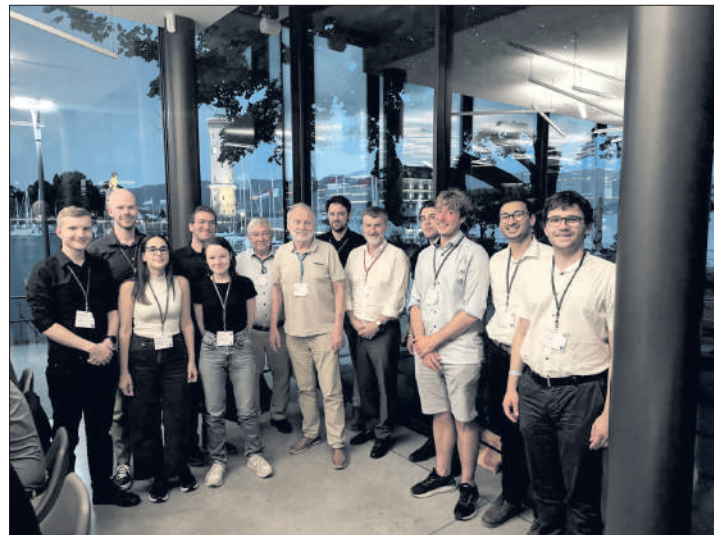
Но водородът има отрицателен ефект върху материалите. Прави ги много крехки и чупливи. И тъй като става въпрос за много сериозна инфраструктура, която

е от стратегическо значение за нашата страна, никой не може да си позволи лекомислено да смени горивото, което преминава през тръбопровода, подчертава ученият. Необходимо е да се направят теоретични модели, които да предвиждат как ще се държат тези конструкции във времето. Нужни са експерименти, които да потвърдят, че преносът например на водород би бил безопасен.

„Институтът ни разполага със система, която е уникална за Балканите, но и за голяма част от Европа, и на нея се правят тестове, които са свързани с водородния преход. Това е изследователски комплекс, който помага за почти пълното изследване на механичните характеристики на метални материали“, разказва младият учен. И подчертава, че това, което прави родният комплекс уникален, е, че българските изследователи създават съоръжения, които им позволяват да тестват материалите с водород в тях. Съвсем скоро в Института ще пристигне и още едно приспособление, което ще позволи да правят експерименти с кухи образци, в които се поставят различни газови смеси, включително с водород.

„Много малко научни групи в света разполагат с такова приспособление и правят подобен тип изпитвания“, казва Борис Яначков.

Младият учен споделя и впе-

След официалната вечеря, дадена от Австрийското министерство на образованието

чатленията от участието си в 74-тото издание на срещата на Нобелови лауреати с млади учени в Линдау, Германия, което тази година е посветено на химията.

„Българската академия на науките обяви конкурс, а научният секретар на Института ме насърчи да подам документи. И ме одобриха. Събитието беше едно от най-добрите, в които съм участвал. Пленарни лекции изнесоха едни от най-изтъкнатите учени на нашето време. Беше вдъхновяващо да слушам за личните истории и научните открития на Нобеловите лауреати“, споделя той.

Освен това след лекциите Борис Яначков има уникалната възможност да се срещне и разговаря лично с някои от тях по време на неформалните дискусии и кафе паузите. Особено приятно впечатление му правят другите участници на неговата възраст, които имат сходни интереси и възгледи за света.

„У тях видях хора с искрен ентузиазъм за наука, любопитство и желание за откриване и създаване на нещо ново. Идеите ни се допълваха, а това пораждаше интересни дискусии. Въпреки че идвахме от различни държави и научни направления, лесно намирахме общ език и това ни обединяваше“, казва Яначков.

Отбелязва, че събитието наистина променя начина, по който мисли за много неща в науката. Открива, че доста хора на неговата възраст от различни краища на света имат същите идеи и срещат същите трудности като него.

„Много ми е интересно да изследвам този феномен, защото много хора в България, особено такива, които се занимават с наука, мрънкат за различни неща. Това събитие ми помогна да разбера, че навсякъде човек трябва

да се бори, за да постигне целите си“, отбелязва той.

Според него на местата, където привидно изглежда, че всичко е по-добре, мнозина са полагали дълго време усилия това да стане. Докато у нас процесът е накъсан – има хора, които се опитват да направят нещата по-добри, но след това спират да се занимават. След време отново се появяват личности, които имат желание за промяна, и така се въртим в кръг.

„Когато отидох на срещата в Линдау, разбрах, че с другите млади учени сме на същото ниво, говорим същия „език“. Това е ценно на подобни събирания. Защото, ако трябва да слушам само хората в България, просто ще се отчайвам и нищо няма да се случи. Честно казано, съм тук, защото искам да съм тук. Не защото някой от управляващите държавата е положил усилия, за да остана“, продължава Яначков.

Отбелязва още, че онова, което му тежи в професионалното развитие, е липсата на утвърдена академична среда в неговата област. Посочва за пример, че от 18 души, с които се дипломира, максимум с още един продължава в изследователската сфера на химията.

„За такава среда говоря. За среда, в която, ако имам някакви трудности по професията, мога да звънна на някого. Но това практически е невъзможно, защото в тази сфера просто не работят много хора. А науката е колективна дейност, тя не е индивидуална. Няма вече индивидуалисти алхимици, които самостоятелно развиват някакъв клон на науката. Просто тук няма среда. Не конкретно в Института, не конкретно в БАН – общо за страната се усеща такъв дефицит“, с горчивина коментира младият изследовател.

Наши и чужди учени създават приложими в борбата с рака наночастици

Учени от България, Словакия, Сърбия и Чехия обединяват усилия в проект SeNaTa – „Самонагриващи се магнитни наноконструкции за тераностични приложения“, координиран от Института по катализ при Българската академия на науките (БАН) с ръководител доц. д-р Христо Колев. Целта е разработването на иновативни магнитни наноматериали, които едновременно могат да диагностицират и лекуват ракови заболявания, съобщават от

Пресцентъра на БАН.

Магнитните наночастици притежават уникалното свойство да се нагряват при излагане на променливо магнитно поле. Така те могат да предизвикат локално повишаване на температурата в туморната тъкан до 42 – 46°C – процес, наречен магнитна хипертермия, който води до разрушаване на раковите клетки.

Допълнително, чрез свързване с радиоак-

тивни изотопи наночастиците придобиват и диагностична функция, превръщайки се в тераностични агенти (съчетаващи терапия и диагностика).

Първите резултати вече показват, че кобалт-субституиран магнетит е особено перспективен материал – с подобрени магнитни и топлинни свойства, подходящ за медицински приложения. Тези резултати са публикувани в международни научни списания и потвърж-

дават потенциала на новия подход.

Проектът включва синтез, структурна и повърхностна характеристика на наночастиците чрез съвременни методи (XPS, Мьосбауерова и EPR спектроскопия), както и invitro тестове за токсичност и биосъвместимост. Очаква се работата да доведе до създаване на ефективни мултимодални терапии срещу рак и да укрепи научното сътрудничество в Дунавския регион. **Азбуки**

Съюзът на физиците в България и фондация „Еврика“ организират национален конкурс за есе „Проф. Никола Балабанов“ за ученици и студенти на тема „Физик, от когото се възхищавам“. В Конкурса се включиха 98 ученици от 24 основни и средни училища, както и студенти от три висши училища, които в три възрастови групи представиха своите виждания по темата на Конкурса. Есета са оценени от жури и са представени на Младежката научна сесия в рамките на 53. национална конференция по въпросите на обучението по физика на тема „Изучаване на квантова физика за устойчиво бъдеще: от учебната зала до индустрията“.

Медиен партньор на форума е Национално издателство „Аз-буки“.

По традиция вестник „Аз-буки“ публикува отличените творби.

Бавният учен

Сюлейман Арунов – IX клас, III място
СУ „Христо Ботев“ – Вълкосел

Сред безбройните велики умове, които са оставили траен отпечатък върху историята на науката, за мен Алберт Айнщайн заема специално място. Той е не просто учен, който формулира теории и уравнения, а истински революционер, който преосмисли начините, по които възприемаме времето, пространството и енергията.

Алберт Айнщайн е роден на 14 март 1879 г. в малкия град Улм, Германия. От ранна възраст той проявява необикновено любопитство към природата. Според някои източници моментът, в който малкият Алберт за първи път наблюдава компас – подарък от баща му, оставя дълбок отпечатък в съзнанието му. Това невидимо магнитно поле, което кара стрелката да се движи, става първият му урок, че светът крие в себе си много тайни, които чакат да бъдат разкрити.

Въпреки че училищните му години не са винаги белязани с отлични постижения – някои учители го възприемат като „бавен ученик“, той никога не губи страстта си към знанието. Чрез самостоятелно четене, експерименти и наблюдения Айнщайн започва да поставя въпроси, които по-късно ще променят цялата наука. Тези първи години са изпълнени с вътрешна борба срещу ограниченията на традиционното образование, което му дава основа за бъдещите му революционни идеи.

През 1905 г. Айнщайн публикува статия, която става еталон в света на физиката – Специалната теория на относителността. Тази теория поставя под въпрос идеята за абсолютното време и пространство. В основата си тя формулира, че времето и пространството са относителни понятия, зависими от скоростта на наблюдателя. Най-известното уравнение от тази теория – $E = mc^2$, установява връзката между масата и енергията и ни показва, че

двете са взаимно свързани.

Това откритие не само преобръща утвърдените принципи на класическата механика, но и отваря врати към разбиране на явления, които по-рано изглеждали мистериозни. Представата, че времето може да се забави или пространството да се свие при определени условия, днес е част от ежедневиите обяснения в модерната физика и технологии като GPS системите и космическите пътувания.

Десет години след Специалната теория на относителността, през 1915 г., Айнщайн представя Общата теория на относителността. Тук той разширява идеите си и обяснява гравитацията като резултат от изкривяването на пространство-времето от масивни обекти. Тази теория поставя акцент върху това, че обектите не се привличат поради „сила“, а поради геометричните свойства на самото пространство.

Проверката на тази теория през 1919 г. – чрез наблюденията на отклонението на светлината от звезди, когато тя преминава близо до Слънцето, потвърждава нейната валидност и превръща Айнщайн в световно известна фигура.

Айнщайн винаги е разглеждал науката не само като метод за изследване на природата, но и като начин на живот. Той вярвал, че истинското знание се постига чрез задаване на въпроси, а не чрез приемане на дадени отговори.

„Важното е да не спираме да се чудим“ е една от неговите известни поговорки, която напомня, че ученето е непрекъснат процес. Този начин на мислене е от съществено значение за всеки, който иска да се развива и да постигне иновации.

Освен научната си дейност Айнщайн бил активен в обществената и политическата сфера. Той се противопоставя на войната, несправедливостта и дискриминацията, като вярвал, че науката трябва да служи за доброто на човечеството.

Олицетворение на любопитството и независимото мислене*

Ралица Георгиева – XI клас, III място
Хуманитарна гимназия
„Св. св. Кирил и Методий“ – Пловдив
Научен ръководител – Нина Герева

„Питате ме дали един обикновен човек, като учи упорито, би могъл да си представи тези неща, както аз си ги представям, разбира се! Бях обикновен човек, който учеше усърдно. Няма хора чудо. Просто се е случило, че са се заинтересували от това нещо и са научили всички тези неща. Те са просто хора. Няма талант или специална чудотворна способност за разбиране на квантовата механика или чудотворна способност за представяне на електромагнитни полета, която идва без практика и четене, учене и изучаване. Така че, ако кажете, че вземете обикновен човек, който е готов да посвети много време и да учи, и да работи, и да мисли, и математика и така нататък, тогава той е станал учен“.

Това са думи на Ричард Файнман от интервю в дома му в Алтадена, Калифорния, през 1983 г., излъчено от BBC2. В цитата е обобщена вдъхновяващата личност на този велик ум на XX век. Възхищавам се на светогледа му, защото показва, че чрез труда си човек може да постигне целите си колкото и непостижими да изглеждат те.

Ричард Файнман оставя ярка следа в света на физиката. Неговият принос към теоретичната физика, уникалният му начин на мислене и страстта му към опознаването на света го правят изключителен не само като учен, но и като човек. Файнман е известен с революционните си открития относно квантовата механика, особено с разработването на „ди-

аграмите на Файнман“. Тези диаграми опростяват изчисленията във физиката на елементарните частици, както и представят визуален начин за разбиране на сложни взаимодействия между тях. Благодарение на тези диаграми той успява да обясни явления като електромагнитното взаимодействие и да допринесе за развитието на квантовата електродинамика, за която получава Нобелова награда по физика през 1965 г. Освен тези невероятни открития той има принос към суперфлуидността, физиката на частиците и нанотехнологиите.

Една от най-забележителните му роли е в разследването на катастрофата на совалката „Чалънджър“ през 1986 г. Той доказва, че ниските температури са довели до дефект в гумите уплътнения на ракетните ускорители – извод, който показва не само аналитичния

му ум, но и непоколебимия му стремеж към истината. Възхищавам се на този физик и защото е бил не просто учен, а и философ, артист и учител. Неговите лекции и книги като „Файнмановите лекции по физика“ са доказателство за способността му да предава сложни идеи по начин, който е едновременно ясен за всеки и забавен.

Освен това той е олицетворение на любопитството и независимото мислене. В младостта си сам научава как работят радиоприемниците, просто защото това му е било интересно. Дори по време на работата си по проекта „Манхатън“ (разработката на атомната бомба) намира време да разгадава сложни механични кодове за забавление. Този начин на мислене ме вдъхновява да изучавам в дълбочина това, от което се интересувам, да се отдавам на целите си и да се трудя усърдно.

„Сблъсъкът на камъка“ от Велизар Башев, IX клас, ППМГ „Васил Левски“, Смолян, първо място от Националния фотоконкурс за ученици и студенти на тема „Невидимите сили на физиката“, провел се в рамките на 53. национална конференция по физика

Моят ускорител в живота

Александър Ангелов – XII клас, III място
СУ „Хаджи Мина Пашов“ – Сливен
Ръководители – Пенка Василева, Анета Стоянова

Казвам се Александър и съм ученик в XII клас. Аз съм момче със специални образователни потребности. Имам проблеми с говора, затова предпочитам да пиша. Когато чу темата, изпитах спонтанно желание да се включа в конкурса. Не да се състезавам, а за да разкажа за една необикновена жена, физик, учен и моя учителка – Пенка Василева.

Винаги съм обичал най-много музиката, танците, изкуството. Физиката, като наука и учебен предмет, ми се е струвала трудна и неразбираема до срещата ми с г-жа Василева, моята класна ръководителка и учителка по физика. Тя събуди у мен интерес към физиката и в частност към астрономията.

Преди години посетихме обсерватория в съседен град, където се почувствах част от Вселената. Всичко беше много интересно и красиво. Г-жа Василева допълни лекцията с много любопитни факти и истински ме запали по астрономията. Включих се в нейния астрономически клуб и

нескромно ще кажа, че се превърнах в неин сателит, а тя на шега ме нарече своята „Луна“.

Немалко неща ме затрудняват, но винаги отивам на училище с радост. Чувствам се спокоен и „важен“, защото винаги имам подкрепата на моята класна. Веднъж ѝ споделих, че не ми върви в любовта, защото все харесвам момичета, които не ме забелязват. Тя ми обясни тайната на споделяната любов чрез физиката – взе един магнит и ми показа как става привличането.

Г-жа Василева е много зает човек, работи всеотдайно, грижи се за учениците, изисква и успява да извлече най-доброто от всеки ученик. Уме да поощрява и да мотивира.

Като физик, участва в различни научни форуми и конференции, за които ни разказва. Изключително интересен беше разказът за посещенията ѝ в Европейския център за ядрени изследвания (ЦЕРН). Много неща не разбрах, но това, което силно ме впечатли от разказа, беше за уникалния

ускорителен комплекс, състоящ се от верига ускорители и Големия адронен колайдер – последния от тази верига. Може да ускорява протони, които не мога да си представя – толкова са малки. И човекът е малък, а толкова голям в своите мечти и постижения.

Иг-жа Василева е мъничка, но има голямо сърце. Освен учител и физик тя е много добър човек. Научи ни да бъдем съпричастни, да мислим и живеем екологично, да правим всичко с любов и страст. В нашия клас се рециклира. Под нейно ръководство организираме благотворителни базари. Така успяхме да помогнем финансово на наши съученик за участието му в международния лагер на НАСА в Турция.

Аз няма да стана физик, защото не съм толкова умен, но със сигурност станах по-добър човек благодарение на г-жа Василева. От нея научих, че физиката е навсякъде около нас, а ние, подобно на протоните, имаме нужда от ускорител, който да произведе от нас мощна и добра енергия. Г-жа Василева е моят ускорител!

Искрено ѝ се възхищавам и истински я обичам!

*Заглавията са на редакцията. Есета са публикувани със съкращения

Снимки Катерина Зарева

Мечокът Тони от Софийския зоопарк

Д-р Катерина Зарева-Симеонова с малкото жълтокачулато канаду Бюти

Петя НИКОЛОВА

Текстът е за мечките, но можем да добавим – и за пантерите, папалите, маймуните, лешоядите, слоновете и носорозите. Би-хмемогли да изброяваме дълго, защото в Столичния зоопарк има 250 животински вида, а с най-дребните животни стигат до 1000. Думата ни е и за хората. За отношението към животните и за любовта помежду ни. За начините, чрез които се сближаваме и опознаваме.

Разговаряме с ръководителя на Екологичния научно-образователен център към Зоологическата градина в София д-р Катерина Зарева-Симеонова. Именно тя съвсем скоро ще ни отведе близо до света на мечките. Подготвя книга за тях. Надяваме се да бъде и богато илюстрирана, защото зад гърба си Катя има няколко фотографски изложби, а чрез дългогодишната си работа в Столичния зоопарк – привилегията да снима от ръка разстояние различните животни.

Миналата година защитава дисертация в Биологическия факултет на Софийския университет, посветена на изследване поведението на кафявите мечки на затворено, и спокойно казва, че дори ги познава по име.

„Всъщност обиколих всички зоопаркове у нас, както и Парка за мечки в Белица, и ги наблюдавах. Знам техните истории, направила съм много фотографии, познавам ги вече дори по име“, казва д-р Катерина Зарева-Симеонова.

Покрай работата по дисертацията мечката ѝ става особено близко животно. Твърди, че освен че имат силно присъствие в човешката култура, история и традиции, в много отношения мечките напомнят на хората – и като форма на тялото, и като поведение. Как обаче нашето човешко поведение си взаимодейства с тяхното, на животните? Питаме Катя дали животните в зоопарка обичат хората и дали според нея хората наистина обичат животните.

„Хората обичат и опазват това, което разбират и познават“, казва тя. И обяснява, че много от животните в Зоопарка са свикнали с присъствието на хора и дори търсят контакт с тях.

„Гледачите – тези, които са най-близо до животните, са избрали тежката професия, защото ги обичат. Някои дори се чувстват по-добре сред тях, отколкото сред хора. Самите животни в много случаи също са привързани към гледачите си и се създава уникална връзка“.

За Зарева обществото ни е чувствително към насилието към животни и често ги възприема като напълно незащитни жертви.

За мечките и хората

Софийската зоологическа градина предлага безплатна онлайн платформа с образователни ресурси за деца

Снимка Зоопарк – София

От Празника на носорога на 22 септември 2025 г.

„За съжаление, злоупотребите с живи животни в наши дни са често срещани. Като започнем от това, че много неподготвени хора взимат домашни любимци за свое удоволствие, и стигнем до незаконната търговия с диви животни и нелегалното им използване за борби, за видеоклипове със садистично съдържание и други зловещи дейности. За да се подобри отношението към животните, хората трябва да изпитват уважение към техния живот и среда“, казва тя.

В името на опознаването и уважението екипът на Столичния зоопарк и в частност на Екологичния научно-образователен център се старае всекидневно да разпространява информация за световното биоразнообразие, да увеличава познанията за начина на живот и средата на животните. И тъй като това е възпитание, което започва от ранна детска възраст, Екологичният научно-образователен център играе сериозна роля.

Сред многото образователни инициативи, които отделят непрекъснато провежда, от 2024 г. се откроява онлайн платформата за безплатен и свободен достъп до образователни ресурси за Зоопарка и застрашените видове,

които се отглеждат там. С охота се приема уникалната възможност за най-младите посетители да научат нови интересни факти за отглежданите застрашени животни като допълнение към тяхната разходка, да бъдат провокирани да четат повече от образователните табла и информационните табели, както и да наблюдават по-детайлно външния вид, поведението на животните и обогатената им среда в загражденията. Платформата е подходяща за учители и провеждането на учебни часове или извънкласни занятия, защото съдържа игри, загадки, рисунки за оцветяване, както и полезни сведения, обогатяващи познанията на децата за света на животните. Материалите са систематизирани в отделни секции и могат да бъдат използвани за групови или индивидуални занимания и на територията на Зоопарка. Независимо че ресурсите са подходящи предимно за деца на възраст 7 – 12 години, за техните учители и родители, те могат да предизвикат любопитството и на всички останали посетители, които искат да научат нещо повече.

От Центъра се радват, че за по-малко от година от безплатната онлайн секция са свалени над

30 000 материала. И като нейни създатели, се надяват интересът да продължи да расте.

Д-р Катерина Зарева-Симеонова, Христина Тодорова-Филипова и Натали Харалампиева, както и художниците Любка Маринкова и Тео Георгиев осъществяват проекта благодарение на партньорството и спонсорството на „Банка ДСК“ и „Мастъркард“. Благодарни са им, защото платформата успешно надгражда популярната уеб базирана игра „Мисия ЗооДетективи“, чийто сайт в рамките на една година посещават над 10 000 души. И тъй като на фокус също са застрашените видове в Зоопарка, играта служи за начало на по-амбициозната идея, каквато е образователната платформа.

От нейната секция „Хайде да оцветяваме“ могат да се изтеглят скици на прекрасните рисунки на художничката Любка Маринкова, правени за картички по повод годишнина от създаването на Зоопарка. Скиците представят реалистично животните и децата с удоволствие ги оцветяват. Сред тях е и скицата на носорог.

Едно от най-харесваните животни в Зоопарка – белият носорог Чико, всяка година събира посетители на 22 септември – Световния ден на носорога. И този път Екологичният център организира за децата арт работилници за изработване на фигурки на носорози от глина и специални тематични картички и рисунки. Малките посетители наблюдават храненето и къпането на Чико от неговите гледачи и се включат във викторината с награди „Какво знаем за носорозите“. Всъщност няколко пъти годишно Екологичният център организира информационни кампании, свързани с различни видове животни. Тяхната идея е да повишат познанията на посетителите за дивия свят, да спомогнат за изграждането на природозащитно самосъзнание, като често са съчетани с арт работилнички за най-малките.

През настоящата година Екологичният научно-образователен център към Зоопарка в София участва в годишната среща на Европейската асоциация на зоопарковете и аквариумите (ЕАЗА) и в Образователната конференция на организацията. На конференцията, която се провежда в английския град Честър с постер и презентация се представя и новата образо-

вателна онлайн платформа на Софийския зоопарк. А на годишната среща на ЕАЗА, проведена се от 9 до 13 септември, в Лодз, Полша, по инициатива на Софийския зоопарк е подписан Меморандум за сътрудничество с осем балкански зоологически градини – в Загреб, Атина, Любляна, Осиек, Палич, Белград, София и Сараево.

Годишната среща на Европейската асоциация на зоопарковете и аквариумите е най-значимото събитие за зоопарковата общност на Стария континент. Участието е от голямо значение за обмяната на опит и получаване на актуална информация за дейностите за опазване на различни групи животни и модерните тенденции в развитието на зоопарковото дело. За екипа от София участието в Годишната среща и подписването на Меморандума са част и от постоянните усилия да достигнат и прилагат най-съвременните стандарти за отглеждане на диви животни и тяхното опазване.

Като уникални места, където хората могат да видят и да се докоснат до дивия свят, зоопарковете се превръщат в модерни пространства и за възпитание в любов и човечност към животните. Екипът на Екологичния център възприема като предизвикателство пред преподавателите факта, че децата стават все по-привързани към електронните устройства.

„За да можем да изпълним мисията си, трябва да достигнем до умовете и сърцата им. Това налага да представяме материала по възможно най-вълнуващ за тях начин. Включваме все повече анимирани и цветни елементи в презентациите си, а в уеб базираните игри и платформи съчетаваме модерния дигитален компонент с приятната разходка в Зоопарка. Не бива да забравяме, че това е чудесно място, където децата могат да се откъснат от устройствата и да се впуснат във вълнуващо изживяване, свързано с откриване на интересни факти и наблюдения на животни. А за това спомога и нашата образователна платформа“, казва от Еко центъра на Зоопарка в София.

Засега достъпът до образователните материали на онлайн платформата е възможен само от лаптоп или компютър. Предстои да тръгне новият интернет сайт на Зоологическата градина, който ще предостави и много нови възможности.

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
https://www.azbuki.bg

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник
за образование и наука
АЗ-БУКИ
ISSN 0861-3990

Редактори:
д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
д-р Дилиана Кочева
d.kочева@azbuki.bg
Стела Маринова
s.marinova@azbuki.bg
Боряна Трайчева
b.traycheva@azbuki.bg
Павла Котова
p.kotova@azbuki.bg
Графичен дизайн:
Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg
Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg
Стилист-коректор:
Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg
Фоторепортер:
Олег Попов
Реклама и
разпространение:
izdatelstvo.mon@azbuki.bg

КОРЕСПОНДЕНТИ В СТРАНАТА:
Белене – Ралица Господинова
088 7418349
Варна – Розалина Димитрова
088 339920
Велико Търново – Здравка Маслянкова
088 6653255
Видин – Борислава Борисова
vidinster@gmail.com
Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597
Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712
Смолян – Ангел Добриков
088 9703271
Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515
Шумен – Светлана Крумова
srkrumova@gmail.com

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:
Стела Маринова

Предпечатна подготовка:
НИОН „Аз-буки“
Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А
Неподписаните снимки в броя са от архива
на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа
Материали не се връщат
Авторските права на публикуваните
текстове и илюстрации са
собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:

„Български език и литература“
„Чуждоезиково обучение“
„Математика и информатика“
„Педагогика“
„Професионално образование“
„Философия“
„Стратегии на образователната
и научната политика“
„История“
„Обучение по природни науки
и върхови технологии“

Откриха укрепително съоръжение в крепостта Баба Вида

Разкритата част – стена на кула, е датирана от ранновизантийския период

Борислава БОРИСОВА

Екип от видински археолози откри останки от неизвестно досега фортификационно съоръжение, разположено в близост до крепостния ров на Баба Вида. В хода на проучванията те документират масивен зид от VI век, изграден от добре обработени каменни блокове, спосени с хоросан, типичен за строителните практики на ранновизантийската епоха.

На основата на откритите фрагменти от керамика е издигната работна хипотеза, че това е част от кула. Откритието е изключително ценно, защото показва, че около Баба Вида е имало други фортификации, които до момента са били неизвестни за науката, обяви ръководителят на екипа д-р Ваня Ставрева от Регионалния исторически музей в града.

Тя уточни, че на обекта е работил екип от осем души в продължение на 20 дни. Направен е сондаж само на 25 кв. м, останките са разкрити на дълбочина от около 2 метра и са в отлично състояние. Разкопките са финансирани от Община Видин с 15 000 лв. и от РИМ – с 1500 лв.

Археологическите проучвания ще дадат в бъдеще много отговори. В момента учените са проследили два различни етапа

Снимка: Асторън

Археолозите разкриват нови тайни на крепостта Баба Вида

от строителството на стената. От екипа са категорични, че откритата фортификация не е част от антична Бонония, строена през III в. и началото на IV в. Затова се смята, че новооткритата част от стена е от VI в., което съответства и на някои писмени извори за укрепването на Видин от тоя период.

Историкът Фионера Филипова, дългогодишен директор на РИМ – Видин, и част от екипа, допълва, че разкритата масивна част от сграда, стена или кула може да се окаже и порта. Но е сигурно, че това е мащабен археологически обект, по който предстои много работа. „Още не сме стигнали в дълбочина,

за да оценим какви са движимите културни ценности. Но никой не е очаквал, че тук, където е копано за крепостния ров, ще открием, условно да ги наречем засега, тези останки от кула“, казва тя.

На обекта археолозите са открили и немалко артефакти – керамика от различни периоди, османски лули, железни и оловни предмети, фрагменти от стъклени предмети, гривни, копчета, гюлета, монети. Според Фионера Филипова монетите показват, че през XI в. Видин е бил много важна крепост, която охранява интересите на новите завоеватели от Северозапад.

До разкопките се стига, когато

миналата година при изпълнение на проект за реставрация и консервацията на крепостните стени около видинския плаж е разкрита зидария.

„Наложи се да направим спасително проучване, и тогава разкрихме доста масивна кула, която проучихме на три метра в дълбочина – казва д-р Ставрева. – Не стигнахме до основите, в рамките на спасителното проучване само това можехме да направим. Тази кула вече е почти засипана и няма как да бъде видяна. Но е документирана и ще търсим връзката между нея и откритията ни от тази година“.

В следващите си проучвания екипът ще търси потвърждение на известното до днес от стари византийски и турски карти, на които ясно се вижда, че около крепостта Баба Вида е имало още една крепостна стена с по-голям периметър и е възможно разкритото съоръжение да е част от нея. Ще се търсят отговори и на въпроса дали строителството на крепостната отбранителна система Калето около Видин е започнало по време на австрийското присъствие във Видин от 1689 г. – 1690 г. и след това е довършено от Османската империя, след като си връща контрола над Видин.

Археолозите от екипа са категорични, че проучванията трябва да продължат и затова трябва да се инвестират средства.

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Правото на обезщетение при пенсиониране е част от закрилата на работниците и служителите в края на трудовия им път. Законодателството в България – чрез разпоредбите на Кодекса на труда, ясно дефинира кога и при какви условия се полага такова обезщетение. Тази статия разглежда конкретно случая, когато прекратяването на трудовото правоотношение настъпва поради временна неработоспособност (болничен), но при вече придобито право на пенсия. Ще изясним приложимите хипотези, правните основания и ограниченията, включително при наличие на повече от един трудов договор.

Пенсиониране по време на болничен: право на обезщетение

При прекратяване на трудовото правоотношение, след като работникът или служителът е придобил право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, независимо от основанията за прекратяването, той има право на обезщетение от работодателя в размер на brutното си трудово възнаграждение за срок от 2 месеца, а ако е придобил при същия работодател или в същата група предприятия 10 години трудов стаж през последните 20 години – на обезщетение в размер на brutното си трудово възнаграждение за срок от 6 месеца. Обезщетение по тази алинея може да се изплаща само веднъж.

Обезщетението не подлежи на данъчно облагане.

В закона изрично е посочено, че обезщетението при пенсиониране се дължи на работещия, ако той отговаря на условията, независимо от основанията за прекратяването на трудовото правоотношение. Следователно, ако работещият отговаря на условията да е придобил право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, дори едновременно с това е в отпуск поради временна неработоспособност (болничен).

Тези условия се прилагат и когато при прекратяване на трудовото правоотношение работникът или служителът отговаря на условията за отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст в намален размер по чл. 68а от Кодекса за социално осигуряване.

Обезщетението се изплаща от работодателя само когато към датата на прекратя-

ване на трудовия договор работникът или служителът е придобил право на пенсия за осигурителен стаж и възраст.

Дали работник следва да получи това обезщетение, ако е работил на две места, съответно от единия и от другия работодател?

Съгласно закона, това обезщетение се изплаща само веднъж. Следователно работникът ще има право на обезщетение при пенсиониране при прекратяване на основния трудов договор, ако към датата на прекратяване отговаря на условията е придобил право на пенсия за осигурителен стаж и възраст. В нормативните разпоредби липсва правно основание работодателят по допълнителния трудов договор да изплаща обезщетението при прекратяването му.

При прекратяване на трудовото правоотношение поради болест, ако служителът е придобил право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, той има право на обезщетение, независимо от основанията за прекратяване. Законът допуска това право да се упражни само веднъж – и само по основния трудов договор. Практиката и правната уредба са ясни: болничен не изключва правото на обезщетение, ако са налице законовите условия. Работодателите са длъжни да спазват тези изисквания, а работниците – да познават правата си.

Справка: чл.8, ал.3 от Кодекса на труда; чл. 222 от Кодекса на труда; чл. 228, ал. 2 от Кодекса на труда; чл. 328, ал. 1, т. 10 от Кодекса на труда.

РОМАН ОТ МИГЕЛ ДЕ СЕРВАНТЕС РОМАН ОТ ПОЛ-ЛУ СЮЛИЦЕР	ФРЕНСКИ ПИСАТЕЛ „БЕЗ ДОМ“ ФРЕНСКИ МАТЕМАТИК (1811-1832)	СТАРОВЕВРЕЙСКА МЯРКА ЗА ТЕГЛО БЪЛГАРСКИ ИГР. ФИЛМ НА Д. ПЕТРОВ	БЕЛТЪК ОБРАЗУВАН ПРИ СЪСИРВАНЕ НА КРЪВТА	АЛКАЛОИД В ЧАЯ ВИД КОНСКИ ХОД	ЕЛЕКТРИЧЕСКИ УРЕД ЗА ГЛАДЕНЕ	ПОЛУСКЪПОЦЕНЕН КАМЪК ФРЕНСКО МОДНО СПИСАНИЕ	ГЕРОЙ ОТ АМЕРИКАНСКИЯ СЕРИАЛ „ИЗГУБЕНИ“	ЛИТЕРАТУРНА ТВОРБА ОТ ТРИ ЧАСТИ РАП ПЕВЕЦ ОТ САЩ	ГЕРОИНЯ ОТ „ПИПИ ДЪЛГОТО ЧОРАПЧЕ“
					ДЪЛБОК СЪД ЗА ГОТВЕНЕ				
РАЗКАЗ ОТ ЕМ. СТАНЕВ НАНА-ДОЛНИЩЕ НА ПЛАНИНА			ФРЕНСКО СИРЕНЕ РОМАН ОТ САБИР АХМЕДОВ		ИТАЛИАНСКА МАРКА КАФЕ ЕСКИМОСКА КОЛИБА ОТ ЛЕД		ЦЪРКОВЕН ВЪЗГЛАС НЕМСКИ ИЗОБРЕТАТЕЛ (1832-1891)		
		ВИД ХРАСТ С ЛЕЧЕБНИ ПЛОДОВЕ ФИЛМ НА РЕЖ. АЛФРЕД ХИЧКОК				ЛЕЯРСКИ ФОРМИ ЗДАНИЕ ЗА ЗАБАВИ В ДРЕВНА ГЪРЦИЯ			
ОПЕРА ОТ ЖАН ФИЛИП РАМО СКЪПОЦЕНЕН КАМЪК		БОЕН ОТРОВЕН ГАЗ ГЕРОЙ НА МОЩАРТ ОТ ВЪЛШЕБНАТА ФЛЕЙТА			НЕМСКИ ПРОМИШЛЕН КОМБИНАТ МАРКА ПРАХ ЗА ПРАНЕ		КРАЙ НА НАКЛОНЕНА МАЧТА ФОТОГРАФСКИ ПРОЯВИТЕЛ		
		ОБЩЕСТВЕН ЧИН РАСТИТЕЛЕН И ЖИВОТНИНСКИ ПИГМЕНТ		ЧАСТ ОТ РАСТЕНИЕ ЧИСЛО С ЧИСЛИТЕЛ И ЗНАМЕНАТЕЛ	ЗАКОН	ШВЕЙЦАРСКИ ЧАСОВНИЦИ			
АНАТОМИЧЕН ОРГАН	НАРОДЕН ПЕВЕЦ В КАЗАХСТАН КОМЕДИЙНО МУЗ. ПРОИЗВЕДЕНИЕ		БЪЛГ. ПИСАТЕЛ - НЕЩАСТНА ФАМИЛИЯ РИБЕН ПРОДУКТ			АМЕРИКАНСКА ФИЛМОВА НАГРАДА МАРКА ПОЛСКО КАФЕ ОТ ЦИКОРИЯ			ПРЕГРАДА В СЪРЦЕТО
			ГЕРОИНЯ ОТ „АНТОНИЙ И КЛЕОПАТРА“ МАРКА АВТОМОБИЛНИ ГУМИ		СКАЛА ОТ ОВАЛНИ ОБРАЗУВАНИЯ		ТИБЕТСКИ БИК		
СТИХОТВОРЕНИЕ ОТ Н. КЕХЛИБАРЕВА РЕЧНИКОВ СЪСТАВ НА ЕЗИКА					ОПЕРА ОТ ДЖ. ВЕРДИ	ГЕРОИНЯ ОТ „МОЖЕЛИ ГРАДЕ“ ДРЕВНО-РИМСКИ ПРОЗАИК	ОПЕРА ОТ ЖУЛ ЛЕВИ		ИЗНУДВАНЕ
		ПЪТЯТ НА НЕБЕСНО ТЯЛО КОПИРНА ХАРТИЯ				ЧАСТ ОТ ОКОТО ОПЕРА ОТ Г. ХЕНДЕЛ			
СТИХОСБИРКА ОТ ИВ. ЦАНКАР ВРЪХНА ДРЕХА				СТИЛНА ЛИТЕРАТУРНА ФИГУРА ВУЛКАН НА О. СИЦИЛИЯ			ХОЛИВУДСКИ АКТЬОР „АРИЗОНСКА МЕЧТА“ ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ		
		РЕКА В СЕВ. ИРЛАНДИЯ ВИД КОПРИНЕН ПЛАТ		ЕПОХА ОТ КАМЕННИЯ ВЕК МЛАДИ РАСТЕНИЯ ЗА ЗАСАЖДАНЕ			ПО-ГОЛЯМА СЕСТРА КИТАЙСКО БОЙНО ИЗКУСТВО		
БЪЛГАРСКИ ВЕСТНИК МАРКА ИТАЛИАНСКИ ЛЕКИ АВТОМОБИЛИ				РАСТЕНИЕ С ПЪЛЪЯЩО КОРЕНИЩЕ ЗАЛИВ НА БЪЛГ. ЧЕРНОМОРИЕ				ПРОДУКТ ЗА ПАЗАРНА РАЗМЯНА	МОХА-МЕДАНСКО ЛЕТОБРОЕНЕ
		ШУМЕРСКА БОГИНЯ НА ПЛОДО-РОДИЕТО ОПЕРА ОТ К. МОНТЕВЕРДИ			СКОРБЯЛА ГЕРОИНЯ НА ЕМИЛ ЗОЛА ОТ ЕДНОИМ. ПРОИЗВЕДЕНИЕ				
КРАТКО СЪЖДЕНИЕ С ПРИВИДНА НЕЛОГИЧНОСТ	УРЕД, ИЗМЕРВАЩ СКОРОСТТА НА КОРАБ ГЕРОИНЯ ОТ „МАРТИН ИДЪН“		СТРУПВАНЕ НА ЛЕД ПО ВРЕМЕ НА ЛЕДОХОД ЧАСТ ОТ ДЪРВО		СВЕТОВНА ОРГАНИЗАЦИЯ	МАСОВО НЕПОДЧИНЕНИЕ ЕЗИЧЕСКОТО ИМЕ НА КНЯЗ ВЛАДИМИР		МАРКА ДЕТСКИ КОНСТРУКТОРИ	
				РЕКА ВЪВ ФРАНЦИЯ МАРКА ЮЖНО-КОРЕЙСКИ АВТОМОБИЛИ			ОВАЛНИ МИНЕРАЛНИ ОБРАЗУВАНИЯ ГЕРОЙ		
ЕТАЖ ОТ ДОЛНА КРЕДА (ГЕОЛ.) ЕМИСАР		ГРАДИНСКО ЦВЕТЕ ГЕРОИНЯ НА ВЕРДИ ОТ „ОТЕЛО“				ВЪЗПИТАНИК НА ВОЕННО УЧИЛИЩЕ ФИЛМ С МАДОНА			
		ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ ЧЕШКИ НАЦИОНАЛЕН ГЕРОЙ (1371-1415)			ГОДИШЕН СЕЗОН ШИВАШКИ МАТЕРИАЛ ЗА ПОДПЛАТА		ТРОПИЧЕСКА ЖАБА АМЕР. ПИСАТЕЛ - МОМЧЕТАТА ОТ БРАЗИЛИЯ		
МАРКА БЯЛА ТЕХНИКА	ТЪРЖЕСТВЕНА ПЕСЕН ГЕРОИНЯ НА ВЕРДИ ОТ СИЦИЛИАНСКА ВЕЧЕРНЯ		МАСКАРАД ЛИРИЧНО ЕПИЧНО ПРОИЗВЕДЕНИЕ				ГЕРОИНЯ ОТ ТВ СЕРИАЛ „БОГАТИТЕ СЪЩО ПЛАЧАТ“	ЕДИНИЦА ЗА КОЛИЧЕСТВО ПОЕТА РАДИАЦИЯ	
			ВОКАЛИСТЪТ НА „Ю-ТУ“ РУСКИ ТАНКОВЕ		ВИД ТОКОПРЕКЪСВАЧ ОПЕРА ОТ Р. КОРСАКОВ			ФРЕНСКИ МАТЕМАТИК (1813-1854)	
ИГЛОЛИСТНО ДЪРВО ПОЧИТАТЕЛ		РОМАН ОТ КОЛИН ФОЛКНЪР ЧАСТ ОТ ГЛАВАТА		ОТПАДЪЦИ, БОКЛУК ДЪРЖАВА В АЗИЯ ВИД КАРТИ ЗА ГАДАЕНЕ		ИТАЛИАНСКА АКТРИСА - „ВЛЮБЕНИТЕ ОТ ТОЛЕДО“ ОПРЕДЕЛЕН УЧАСТЪК			
		ЧИСЛОТО НАД ЧЕРТАТА В АЛГЕБРИЧНА ДРОБ ПЧЕЛЕН ПРОДУКТ				ПИСАТЕЛ ОТ САЩ (1920-1992) НЕСЪЗНАТ ДВИЖЕНИЕ НА МУСКУЛ			
ГЕРОИНЯ ОТ „АКО БЯХ ЦАР“ ЛЯТНА ОФИЦЕРСКА КУРТКА			АРМЕНСКИ ФУТБОЛЕН ОТБОР			ГЕРОЙ НА МОПАСАН ОТ „ДЯВОЛЪТ“			
			СЪЛЪСЪК		КАНАДСКА ПОП-ПЕВИЦА		ЮЖЕН ПЛОД		
ГЕРОЙ НА А. АДАМ ОТ „АКО БЯХ ЦАР“			ТУРИСТИЧЕСКА ДРЕХА			ЮЖНО РАСТЕНИЕ С НАРЯЗАНИ ЛИСТА			

РЕЧНИК: АПТ, АТИК, ЕОЛИТ, ЗАТОР, КАВ

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от миналия брой	Водоравно: Металокерамика. Евер. Ларин. Терен. Перило. Минор. Арсен. Миларов (Светослав). КАТ. Алино. Варак. ДОС. Арили. Форум. „Ала“. „Алено“. Полис. Стас. Хроника. Песен. Плавт. Ибиса. Ратин. Риал. Атака. Борил. "Нирвана". Ама. Фалит. Галоа (Еварист). Ена. Кураж. Герен. Кош. "Шогун". Щурец. "Сока". Аятолах. „КАМАЗ“. Итрий. Опис. Левин (Айра). Алод. Ракен. Нонет. Аликата (Марио). Син. Кирил. Омара. "Тео". Банкя. Ибери. "Ому". "Нивеа". "Алиби". Грам. Лопитал (Гийом). Гнида. Цифра. Вокал. Арина. Сериал. Егрек. Илика (Луиджи). Пита. Рол (Мишел). "Иде ли". Ооли. Орт. Радиатор. Наклонение. Дан. „Алото“. Акне. Еол. Отвесно: Великобритания. Асеновград. Танас. Обама (Барак). Токио. Порода. Сарот (Натали). Аника. Шопен (Фредерик). Никелин. Лир ("Крал Лир"). Алиса. Колин. Битак. Фон. Арека. Фугас. Кавал. Ита (Хосе). "Алина". Барух (Арманд). Нинел. Идол. Ветрило. Ролан (Ромен). Лорка (Федерико). "Алеро". Ресни. Париж. Кения. Грил. Парео. Петит. Щавел. Аникино. Мен. Фосил. Гумит. Илина (Елена). Чин. Волен (Илия). Геран. Обида. Ока. Марин. Нарез. Амеба. Полк. Папирус. Рилец. Алари (Надин). Силон. Елам. Пирон. Илири. Цетине. "Мерак". Слава. Стока. Гира. Вир. "Атала". Корда. Орфи. Оне (Жорж). Белослав. Ньоки. "Тамара". "Рио". Ров. Астма. Шайба. Умалител.
--------------------------	--

АБОНАМЕНТ 2025

Днес в броя
Фонд „Научни изследвания“ отпразнува 22-годишнината си

АЗ-БУКИ
НАЦИОНАЛЕН СТАНДАРТ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Наг 3100 зрелостници на допълнителна матура

2780 лв. за асистент във висше училище

Министерският съвет одобри италианските за издръжка на чужди студенти в общи 48 професионални магистратури

2780 лв. за асистент във висше училище

Министерският съвет одобри италианските за издръжка на чужди студенти в общи 48 професионални магистратури

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година	Цена за година онлайн
Български език и литература	45 лв. / 23,01€	40 лв. / 20,45€
История	45 лв. / 23,01€	40 лв. / 20,45€
Математика и информатика	45 лв. / 23,01€	40 лв. / 20,45€
Педагогика	99 лв. / 50,62€	89 лв. / 45,50€
Професионално образование	60 лв. / 30,68€	54 лв. / 27,61€
Стратегии на образователната и научната политика	63 лв. / 32,21€	57 лв. / 29,14€
Философия	36 лв. / 18,41€	32 лв. / 16,36€
Обучение по природни науки и върхови технологии	63 лв. / 32,21€	57 лв. / 29,14€
Чуждоезиково обучение	45 лв. / 23,01€	40 лв. / 20,45€
Вестник „Аз-буки“	99 лв. / 50,62€	89 лв. / 45,50€

**Абонирайте се
В РЕДАКЦИЯТА
с отстъпка**

5%

от цената –
при **ТРИ**
и повече издания

10%

от цената –
при **ПЕТ**
и повече издания

15%

от цената –
за **ПЪЛЕН** комплект
от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

В моето **НАЦИОНАЛЕН ФОТО** **училище** **АЗ-БУКИ** **е най-хубаво**

Снимката е участник в деветото издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“, организиран от „Аз-буки“. Автор **Иво Ивелинов Вълев** (IV клас), НУ „Васил Левски“ – Габрово

Диян Марков, член на журито на X издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“:

Снимката се превръща в изкуство, когато докосне сърцето на зрителя

Диян Марков е професионален фотограф, наложил нови стандарти в корпоративната и PR фотография. Специализирал се е в заснемането както на портрети на бизнес лидери и популярни личности, така и на модни и рекламни проекти.

Завършва „Художествена и приложна фотография“ в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“.

Работи за известни марки като Seven Seconds, Desizo Monni, Unicef, Vivacom, Avon и M-tel.

Снимал е и за списания като „За мен“, ELLE, EVA, BEAUTY, FHM, Madame Figaro, Harper's Bazar, Playboy, Cosmopolitan, Forbes, „Максимум“, „9 месеца“ и други.

Трикратно носител на престижната награда за модна фотография „Златна игла“ на Академията за мода. Има отличия и от Panten Beauty Awards, „Реклама Експо“ и други. Печели световния конкурс за фотография на френското списание Photo.

Внук е на един от най-значимите художници и скулптори – Марко Марков.

Г-н Марков, Вие снимате известни личности, реклами, списания... Но ако трябваше да снимате само едно нещо цял живот, какво би било то?

– Портрети! И то не на популярни личности.

– Казват, че снимката „никога не лъже“, а други – че може да излъже най-добре. Вие кое мнение споделяте?

– Истинската фотография е уловен миг, който е уникален сам по себе си! Той отразява това, което фотографът е видял и уловил.

– В ерата на смартфоните всеки си мисли, че е фотограф. Това убива ли професията, или я прави още по-интересна?

– Всеки може да създава изображение

с телефон или фотоапарат, но за да се наречеш професионален фотограф, е необходимо повече от техническо средство в ръката ти. Трябват също умения, естетика и поглед.

– Кое е най-важното, което искате студентите Ви да запомнят от Вашите уроци – техника, поглед или отношение към света?

– Всички започват с овладяване на техниката, но разликите идват после, с отношението към света и индивидуалния поглед.

– Кога една снимка става изкуство – когато е перфектна или когато е истинска?

– Когато докосва сърцето на зрителя.

– Кои са трите най-големи грешки, които младите фотографи правят в началото на своя

път към фотографията, и има ли начин да ги избегнат?

– Липсата на търпение и бързането всичко да стане „веднага“.

– Какво ще посъветвате участниците в Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“?

– Да не престават да снимат всичко което им прави впечатление, и резултатите ще дойдат!

– Ако днес започвахте отначало, бихте ли отново избрали фотографията. И ако отговорът е да, защо?

– Избирам да правя фотография, каквато обичам и мога да правя! Правил съм го досега и ще продължавам да го правя, докато мога, защото намирам смисъл в това и ме кара да се чувствам жив.